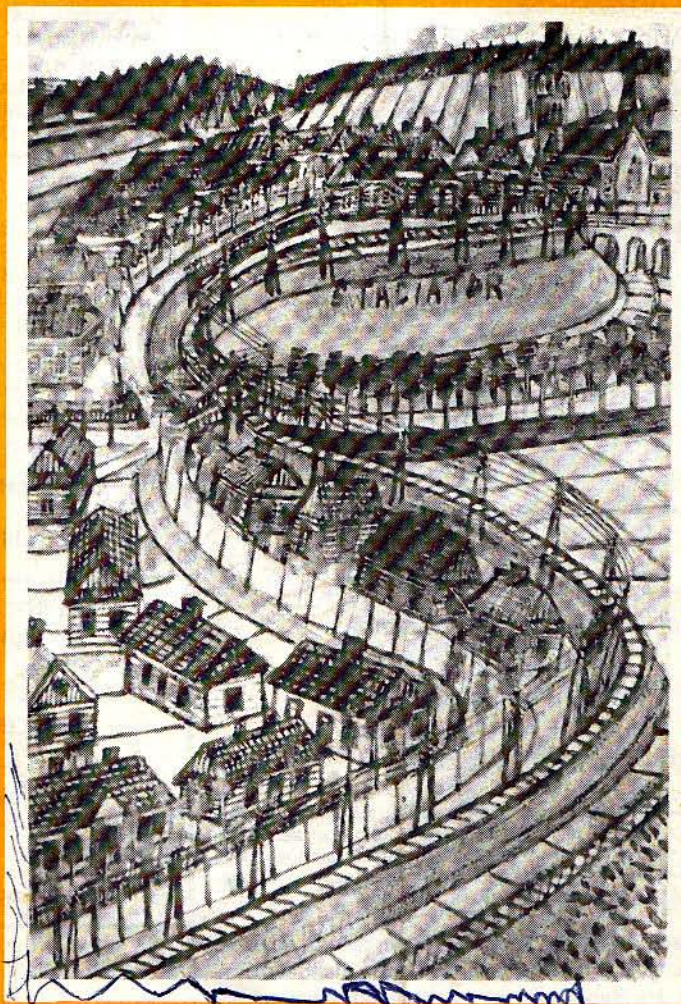

ЛЕМКІВЩИНА ЛЕМКIVSHCHYNA 1990

4.2

**НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ**

**OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY
IN A FREE UKRAINIAN STATE**

**ЛЕМКІВЩИНА
КВАРТАЛЬНИК**

РІК XII, ЧИСЛО 2(45) ЛІТО 1990

видає

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

з рамени

**СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЛЕМКІВ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ
І ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ**

ВИДАВНИЧА КОМІСІЯ

Мирон Мицьо	— Голова
Марійка Дупляк	— Заступник голови
Юліян Котляр	— Адміністратор
Василь Скомський	— Фінанс. референт

адреса

"Lemkivshchyna"
P. O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007
USA

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Марія Дупляк — гол. редактор
Іван Лико
Катерина Мицьо

Мистецьке оформлення обкладинки: М. Черешньовський

Редакція застерігає собі право виправляти мову, та скорочувати надіслані матеріали. Прислані матеріали Редакція не повертає. Статті підписані прізвищем чи псевдонім автора, не завжди відповідають поглядам Редакції. Передрук матеріалів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної назви журналу.

Річна передплата **10.00 ам. дол.** — летунською поштою
16.00 дол. річно. Ціна числа **2.50 ам. дол.** (або рівновартість в чужій валюті). На Вашій адресі є зазначено, доки заплачена Ваша передплата.

ЗМІСТ

В. Барна. Запитання. Заповітне	1
І. Красовський. Поет Володимир Барна	2
В. Барна. 1944 рік. Визначення	2, 3
Вітаємо Патріярха УАПЦ	3
М. Слабошпицький. Никифор	4
Д-р Ю. Бережницький. Українські ікони на польських поштових значках	9
П. Лопата. Народні різьбарі Лемківщини	10
Е. Місипо. "Люди під особливим наглядом"	12
І. Киризюк. Зелена святиня	13
К. Котинець. Номер тридцять сім	14
До української діаспори: Звернення	15
По сторінках "Нашого Слова"	16
М. Остромира. Лемківщина в огні	16
Lemkivshchyna. English edition	22
Звернення Секретаріату СКВУ	26
"Там на Лемківщині"	27
З життя організації	
Голова СФЛ відвідав Україну	28
Відбувся Загальний З'їзд ОЛК	30
Загальні Річні Збори	30
Відділ ОЛК — Торонто	30
1-ий Відділ ООЛ — Нью-Йорк	30
5-ий Відділ ООЛ — Ірвінгтон, Н.Дж.	31
8-ий Відділ ООЛ — Чикаго, Ілл.	32
22-ий Відділ ООЛ — Сиракюзи, Н.Й.	33
23-ий Відділ ООЛ — Аубурн, Н.Й.	33

*На обкладинці: Никифор — "Залізниця".
Our cover: Nykyfor — "Locomotive"*

АДРЕСА КРАЙОВОЇ УПРАВИ ООЛ:
Organization for Defense of Lemkivshchyna
P. O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011-0007

**ЧИ ВИ ЗЛОЖИЛИ ВЖЕ СВОЮ ПОЖЕРТВУ НА
"ФУНДАЦІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ"?
ЯКЩО НІ, ТО ЗРОБІТЬ ЦЕ СЬОГОДНІ!
ЧЕКИ І МОНІ ОРДЕРИ ВИПISУЙТЕ:
"THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION"**
і шліть на адресу:

The Lemko Research Foundation
P. O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

Ваші пожертви є звільнені від податку в ЗСА.

Printed in U.S.A.
by Computoprint Corporation
35 Harding Ave., Clifton, N.J. 07011-2209
1(201) 772-2166 Fax 1(201) 772-1963

ЗАПИТАННЯ

Де ти,
моя прадідівська хато?
що залишилось з тебе
на скронях Лемківщини?

Не знаю я, і запитати ні в КОГО!

ПРАДІДА сховала земля
Бескидів,
ДІДА сповила земля
Америки,
БАТЬКА прийняла земля
України...

А я...

Я шукаю коренів свого
родоводу,
шукаю код свого
життя,
щоб знати —
звідки моє родове начало,
хто відкрив мої уста цією мовою,
де ДЖЕРЕЛО моєї батьківщини?

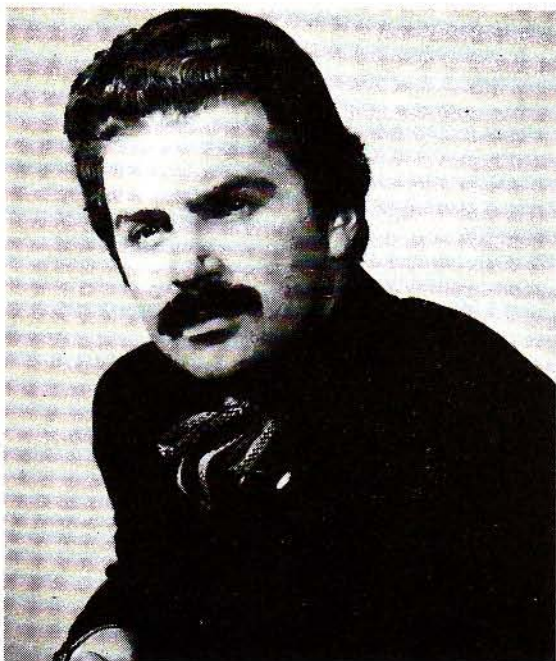
*Господарів прогнали — доля лишилась. Церква
в селі Хотинець (літо 1968 р.).*

ЗАПОВІТНЕ

І знову
біль боить мене,
боить
за БАТЬКА,
який так несподівано
пішов у пам'ять,
полишивши по собі

безмовний заповіт мені
од себе і від діда:
розкрити в слові родоводу ген!
І це — священно!
Так було віддавен
на моїй Лемківщині —
що прашур — прадіду,
а дід — то батькові,
а батько — сину...
Цей Заповіт живе в мені,

і я щодень цю землю обживаю
за себе і за них,
і я щомиті живу на цій землі,
і день у день
проорюю поля тканиннобілі,
щоби засіяти на них
моїх прадавніх коренів зернятка,
щоб словом генотипного начала
воно зродилося у колоску жаги
й осипалося словом розуміння.

Володимир Барна

Завжди усміхнений, говіркий, рухливий. Найцікавіше у нього те, що, хоч і народився на Поділлі (селище Товсте Заліщицького району), душа у нього наскрізь лемківська. Від батьків — лемків зі Сянїччини — вповні перейняв глибоку любов до гірського краю. Тому не дивно, що своєю батьківщиною, яку тепло оспівує в поетичних творах, називає відому йому з літератури і розповідей Лемківщину.

У 1975 р. закінчив факультет журналістики Львівського державного університету ім. І. Франка. Нині він — кореспондент-організатор республіканського Бюро пропаганди художньої літератури Спілки письменників України у Тернопільській області. Член Спілки журналістів СРСР.

Ще студентом наполегливо вивчав таємниці майстерності кращих творів поезії Т. Шевченка, І Франка, Лесі Українки, М. Рильського, П. Тичини, лемківського поета Б.-І. Антонича, В. Симоненка, І. Драча, Д. Павличка, російських і закордонних майстрів поетичного слова. Вже тоді почав писати. В основу ідеї власних віршів поклав віру в людину, її найкращі стремління і почуття. [...]

Іван Красовський

НС, ч. 33(1674), Варшава, 1989.

В. Барна

1944 РІК

Пам'яті лемків-земляків

Війна пішла на Захід,
а Ми пішли на Схід.

Вибрати
довелось
моїм батькам
поміж
життям і смертю!
І вибрали — життя,
пішли на СХІД!

І котилися вози,
торохтіли колеса,
почовгали підосви
по скривавленій землі...
Не озирались на рідну
згорену хату,
а хто оглядався —
не бачив нічого, крім сліз...

А на пагорб вибігла
в чорному-чорному
Мати-Лемківщина,
впала на коліна і
заридала:

— Ой, куди ж ви, куди
Ді-і-точки,
куди ж ви, куди
діто-о-чки?..

І впала в болото зомліла!

.....
А вони оніміло ішли,
і душі свої несли
осиротілі

.....
Бо вибирати довелось
поміж
життям і смертю..
І вибрали — ЖИТТЯ.
Пішли — на Схід.

"ЛЕМКІВЩИНА", Ч. 2, 1990

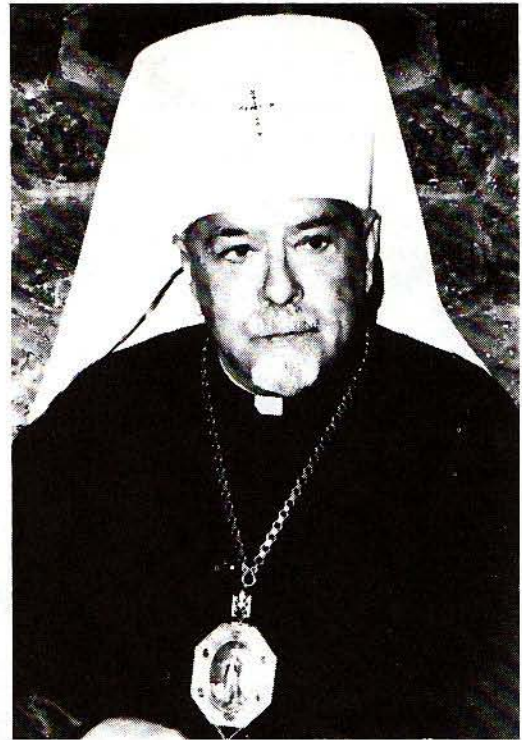
ВИЗНАЧЕННЯ

Я — однолюб!
І означає це, що в мене:
лише одна є Батьківщина —
та, де народився і живу,
і Мати в мене теж одна —
та, що дала мені життя.
двох Правд нема —
лише одна, котра найвища,
і Муза в мене теж одна —
та, що живе в моїй душі,
Кохана теж одна у мене —
та, що найближча серцю,
і я для Всіх
Один-єдиний можу бути,
бо — однолюб я!

● ● ●

У мені є
щось
від самих
Карпат —
із серця їх,
із вічності,
з глибин,
і
проростає у мені
щодень
буттям,
і кров'ю б'є
в нащадність
поколінь.

"ЛЕМКІВЩИНА", Ч. 2, 1990

*Їх Святість
Патріарх Української Автокефальної
Православної Церкви МСТИСЛАВ*

Дорогий Патріярше!

Крайова Управа Організації Оборони Лемківщини в Америці разом зі своїми Відділами та усім членством вітає Вас, Ваша Святосте з нагоди так великої історичної події — вибору Першого Київського і всієї України Патріярха Української Автокефальної Православної Церкви.

Щиро-сердечно бажаємо Вам, Ваша Святосте, Господнього благословення, довгих та здорових літ на Вашому шляху для слави Всевишнього, Святої Церкви і кращої долі Нескореного Українського Народу.

На многі — многі літа!

*Крайова Управа
Організації Оборони Лемківщини в Америці
Марія Дупляк, голова Леся Гой, секретар*

НИКИФОР

Никифор: "Автопортрет у капелюсі"

Сьогодні з його імені вже проростає легенда.

Легенда про Никифора, маляра з Криниці. Культурна Польща знає Никифора Криницького. А Никифора (Єпіфанія) Дровняка мистецький світ майже не знає. Тільки окремі доскіпливі мистецтвознавці на Україні можуть пояснити, що Криницький і Дровняк — це одна й та ж людина.

*Михайло Слабошпицький (1946) — літературний критик, прозаїк, автор багатьох книжок, у тому числі роману-есею *Марія Башкирцева*. Живе в Києві.

Коли на цьому світі не стає такої загадкової істоти, як він, коли в її днях на землі так багато незбагненного для інших (а художник, мабуть, завжди незбагнений), то про нього неодмінно народжуються легенди, в яких довільно перекроюється його життєва біографія.

У Никифора з Криниці все надається для такої легенди, бо ж надто мало лишилося по ньому всього того, що тримало б перебіг його людської долі в реалістичних, точно заадресованих координатах, документувало кожен його думку чи крок на землі. Щоденників, спогадів чи листів не писав, бо був майже неписьменним. Мистецького середовища довкола себе не мав. З інтелектуалами спілкувався мало — та й то вже наприкінці життя — а тому й не ввійшов популярною дійовою особою в мемуари сучасників...

Для лемків із Криниці, на очах яких він народився і жив, Никифор був таким собі Божим чоловіком, тобто — людиною не від світу сього, яка вже й при сивині лишалася дитиною, що не може дати собі ніякогисинької ради і не хоче нічого знати, окрім своєї дивної забавки — малювати всякі химерії, котрих нема на світі. Як і всі прості, земні люди, лемківські господарі охоче погодилися б на те, що художник — це той, хто може намалювати людину геть точнісінько схожою, мовби сфотографованою. У Никифорових же фантазіях їм важко було дошукатися бодай окремих натяків на якусь там життєподібність.

У той світ їм було важко увійти. Вони тільки стояли окрай нього й здивовано заглядали туди, щораз чудуючись його незвичністю і намагаючись зрозуміти: чому воно так у Никифора виходить? А він не міг їм нічого пояснити, бо від самого дня народження був німим.

Із його дитячих літ відомо мало. Коли Никифором стали цікавитися, то дізналися від криницьких лемків лише кілька епізодів і подробиць. Якогось дня прибилася сюди бездомна глухоніма жебрачка Явдоха Дровняк. Ніхто не відав, якими дорогами водила її доля, і нікому не могла про те сказати. Та й не довго походила вона тут, бо незабаром після того, як у неї знайшлася дитина, відійшла в інший світ, спалена важкою хворобою. Імені батька Никифора теж ніхто не знав. Не стало воно відомим до самої смерті й Никифорові.

Що могла запропонувати безпритульному сироті доля?

Жебри і поневір'яння. Гірку самотність і пекуче відчуття своєї упослідженості.

Але він не пішов жебрати. Давали щось добрі люди — брав, не давали — жив божим духом. Ніхто не пам'ятає дитину з простягнутою рукою.

Тендітний і слабосилий хлопчина ріс як бур'ян при дорозі. Його сто разів могли звести на той світ слідом за матір'ю хвороби, міг заморити голод. Та він вижив наперекір усім своїм злигодом. Мовби сама доля вирішила тепер оберігати його від усіх нападів. Мовби вона, незрима для людського ока, взяла це захарчоване хлопченя з великими дорослими очима за маленьку руку й повела в кращий бік, перебравши на себе всі його мирські клопоти.

Розповідають, що малий цілими днями ходив по вулицях Криниці, сторонячись дитячого гурту і його традиційних забав, або сидів у холодку під деревом і задумливо споглядав велеліпне панство, що з усіх усюд з'їхалося на знаменитий курорт. Для дорослих він навіть у старості лишався дитиною, а тоді для дітей Никифор був якийсь задорослий. Од усіх його відгороджувала не тільки важка стіна німоти й глухоти. Було ще щось таке, чому важко знайти пояснення. Можливо, саме те, що й зробило Никифора таким Никифором, яким він прийшов до нас у своїх картинах.

З тих же літ знаємо ще одну подробицю: найчастіше давав притулок малому Іван Гриняк — зовсім незаможний господар. Власне, серед лемків у Криниці особливо заможних не було. Всі вони так-сяк перебивалися з хліба на воду, мали скромний зарібок за возіння цегли, піску чи каміння для будівництва місцевому панству фешенебельних вілл. Деякі, маючи коней, "фіякрували" (так тут називалося те заняття) — на курорт прибували паломники не тільки з усіх кінців Польщі, а й з Австро-Угорщини, Німеччини, з інших країн — усім потрібен був транспорт, щоб виїхати за місто, подихати гірським повітрям, помилуватися карпатськими ландшафтами. Безліч того різномовного люду від ранньої весни до пізньої осені товклося в Криниці, і тільки на зиму вона завмирала серед гір і снігів. Тоді місто ставало схожим на Никифора Дровняка — німим.

Бездомний хлопець висиджував зимові вечори в тісних хатах і з тужбою виглядав весну, а з нею — і літчко. Снів волею, як пташеня в клітці. А воля — це можливість скільки завгодно висиджувати вздовж брукованих доріг, цілі дні малювати на коробках од цигарок тільки йому зрозумілі химерії. Воля — це коли довкруг нього пурхають у пилюці горобці, а він дивиться на них і тихо всміхається. Воля — це він іде до бистрих вод Чорного Потoku, пере там своє лахміття, купається, лежить у піску й пливе поглядом у небесах...

Никифор: "Жінка в вікні"

Ще ніхто не знає художника Никифора з Криниці, ще ніхто не зважає на те, що робить задумливе лемччя. А воно на віддаку всім, хто дає йому притулок і шмат хліба, лишає свої малюнки. Ніхто не зберігав Никифорових творів, помандрувавши трохи по руках, подивувавши химеріями, вони, певно, викидалися на сміття, оскільки не могли мати ніякого практичного вжитку в господі. Мине багато літ, і зацне панство шукатиме повсюдно в Криниці, чи не вціліли вони десь серед давнього непотрібу лемківських осель. Але нічого ніде з ранніх робіт не знаходиться — усе пропало без вороття.

Але все те буде згодом, коли гучна слава наздожене Никифора вже на порозі старості, і він зовсім не здивується їй, власне, ніяк і не зважить на неї. Житиме, як жив, без будь-якої поправки на те, що став знаменитим. Тільки подеколи дратуватиметься, що кореспонденти і покупці його робіт заважають працювати. Здавалося, доля вже анічим не могла здивувати цього завжди незворушного і рівного в

поведінці чоловіка. Все, що діялося довкола, навіть з ним пов'язане, його анітрохи не обходило, не могло надовго затримати на собі Никифорової уваги. Він, мов давньогрецький філософ Діоген, раз і назавжди обравши свій душевний режим, лишався в ньому, як у фортеці перед наступом ворога. Він поніс себе крізь славу, мов ламку іграшку над натовпом дитячих рук, які хочуть ухопити її і розтрити.

А за обступленою горами Криницею гриміли війни, літали аероплани, горіли в морях кораблі, бігали по рейках поїзди, засідали парламенти, сперечалися в далекому Парижі художники різних шкіл... — відбувалося неймовірно багато всяких подій, що впливали на долі окремих осіб і цілих народів, але Никифор нічого про те не знав. Жив серед ялиць і смерек, серед чужих вілл, церков і костельців, жив на клаптику згорьованої лемківської землі, і був вільним птахом, який навіть не мав свого гнізда і ніколи не сушив голову думками про завтрашній день. Для нього — буде все як було, нічого не зміниться в карпатському світі біля Низького Бескиду. Бо ж на його картинах усіх літ час і простір замкнулися в одній площині і все назавжди завмерло.

Він розмальовував іконостаси, писав образи, пейзажі, портрети, полишав усім за безцінь свої роботи. Можливо, перший у його житті гонорар, виражений грішми, був уже в роки першої світової війни. Про той епізод розповів лемко Григорій Пиж. У Криниці стояли австрійські війська. Командир частини сидів на коні й вигукував накази обозникам із місцевого люду. Тут і надійшов убого одягнений юнак. Став осторонь і почав малювати, поглядаючи уважно на австрійця. За кілька хвилин він підійшов до офіцера й подав йому свою роботу. Той довго дивився на малюнок, а потім сховав його і простяг хлопцеві п'ять ринських. На всіх присутніх селян це справило глибоке враження: офіцер визнав Никифора за художника...

Звичайно, зазнав замолоду Никифор усіх тих глузувань і насміхів, які випадають на долю "білих ворон". Бо саме такою "білою вороною" він усе своє життя був для багатьох у Криниці. Хтось із польських молодиків іронічно прозвав його Матейком. І те прізвисько довго ходило за ним, як тінь. Лише тоді, коли Никифор став у Криниці особою знаменитою, воно відпало від нього й загубилося.

А вознесіння імені лемківського самоука почалося в тридцятих роках. Тоді до Криниці приїхав відомий львівський художник Роман Турин, який одразу ж звернув увагу на дивака в чорних штанах, чорній заштанованій блузі, зіжмаканому капелюсі й з "краватом" на шиї. Мабуть, Никифор справляв на того, хто його вперше бачив, враження екзотичне, і всі надовго спинали на ньому погляд. Але Турин зауважив іншу подробицю — дивак малює. І саме професійна цікавість підштовхнула художника до

нього. Турин був вражений побаченим.

Він — перша людина, яка стала агітувати всіх за Никифора, пояснювати, якого дивовижного художника має в його особі Криниця.

Никифорові на той час уже було за сорок. Він уперше вийшов на вулиці міста зодягненим у новий костюм, узутим не в зачовгані шкарбани, а в нові туфлі. Уперше був досхочу нагодований.

Турин ходив за Никифором і купував кожну ним тоді написану роботу. Так їх у нього зібралось кількадесять. Усе те Турин повіз до Львова, де вони вперше експонувалися на виставці мистців-самоуків, що відбувалася з ініціативи Асоціації незалежних українських художників. У каталозі, підготованому до виставки (автор і укладач — мистецтвознавець В. Ласовський) про Никифора зокрема писалось: "Зустрічаємо у нього ремінісценції візантійських ікон, він вправді, часом підглянувши в природі неповторність форм, намагається їх передати зіндивідуалізованими засобами, проте в більшості він зберігає власну виключність у тих засобах і зразковий ідеалізм у їх формуванні..."

Ще тоді, до другої світової війни, акварелі Никифора мандрують по виставках у різних містах світу. 1932 року їх бачили в Парижі в галереї Леона Марселя на вернісажі "Паризької Української групи". Никифор, ходячи зі скринькою в руках по околицях Криниці, певно, й у гадці не мав, що в цей час у столиці Франції перед його акварелями простояє цілий натовп людей. У французькій, польській та українській пресі започатковується багатюща "Никифоріана". В одному із львівських журналів з'явилася перша широка розвідка про художника з Криниці "Маляр наївного реалізму в Польщі — Никифор". Належала вона перу Ежи Вольфа.

Отже, Никифора відкрили.

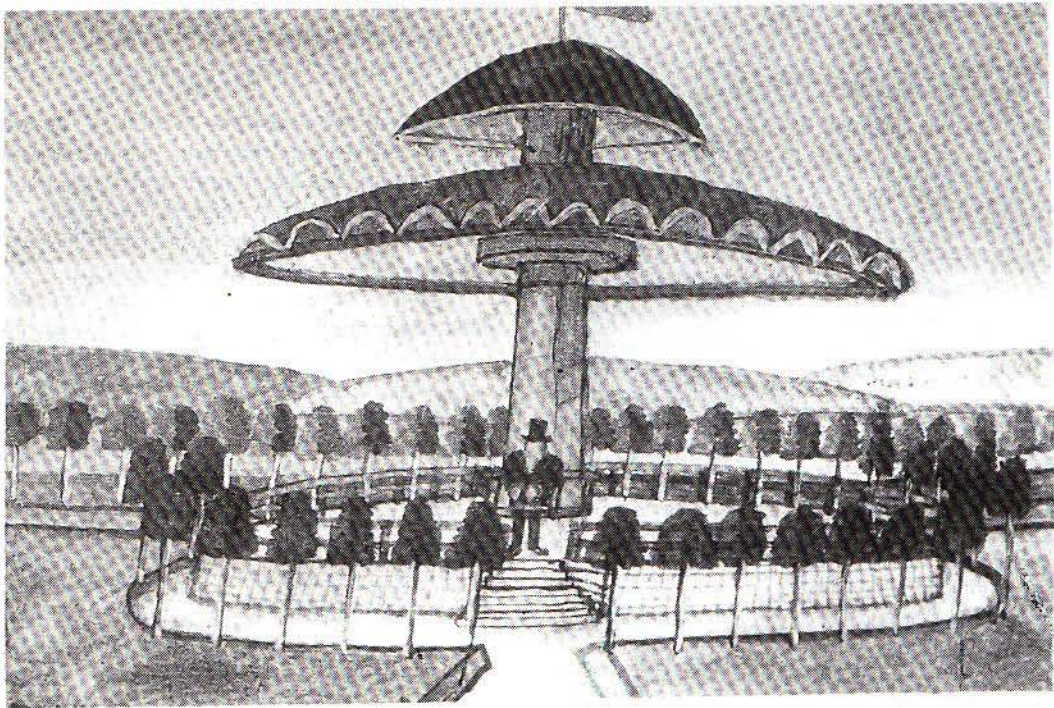
Але — ненадовго.

Почалася друга світова війна. Його ім'я відразу ж згоріло в її полум'ї. Але художник уцілів, щоб відродити своє ім'я.

Честь нового відкриття Никифора належить видатному польському поетові Константу Ільдефонсу Галчинському.

У Криницю їдуть подивитися на художника. В нього на руках немає жодної картини — їх негайно після написання розкуповують. А йому — вже за п'ятдесят, і його не покидає відчуття важкої самоти в цьому світі, що супроводжувало художника від перших днів життя. "Нічого немає поряд з Никифором" — не випадкова назва однієї з його картин.

А потім настав день, коли криницькі лемки почали збиратися в дорогу — їх виселяли з цієї землі. Розгублений художник довго не зміг збагнути, що діється. Пропонували їхати і йому. Серце Никифора краялося надвоє. Він не міг жити без цих людей, які переховували й рятували його у війну від фашист-

Никифор: "Гриб"

тських ревнителів чистоти людської раси. Але й не уявляв свого існування без Криниці, без усіх тих куточків, з яких і складався його великий художній дім.

Лемки від'їздили. Никифор плакав гіркими сльозами. Його вмовляли: рушай з нами, бо пропадеш. Він вагався, а потім окидав поглядом гори, що обступили містечко, й заперечно хитав головою. А потім конвоювали з останніми лемками і його, переселяли на західні землі Польщі. Та через якийсь час він знову прибився сюди. Невідомо, чи відстав у дорозі, чи вирушив назад уже з місця нового поселення — нікому нічого не міг про те сказати. Власті знову вирішили відправити його. Никифор протривівся — він хотів жити й умерти в Криниці. Знайшлися люди, що стали на його захист. На прохання громадськості художникові дозволили назавжди залишитися в Криниці.

Вже в останні роки доля послала йому добрих ангелів в особі Елли та Анджея Банахів. Це подружжя лишило нам неоціненні речі: сотні фотопортретів художника, численні записи розмов із ним (Никифор відповідав на їхні запитання мовою жестів), а також вельми цікаву книгу "Історія про Никифора". Є там такі слова, в яких говориться про останній період життя мистця: "Никифор — уже не безіменний майстер в Криниці, і не просто Никифор. На прохання опікуна, що живе постійно при ньому, він одержав цілком пристойне прізвище. В цій зміні колишнього

"майстра з Криниці" на сьогоднішнього "Криницького" хтось може побачити певний символ... В житті Никифора відбулися такі зміни, що будь-який художник був би щасливий: його знають у всьому світі. Докладна бібліографія налічує кілька сот статей. Якби Никифор замовляв газетні статті, то пошта приносила б їх щотижня. Попит на його твори більший, аніж він устигає написати. Никифор не тільки роздарував абсолютно все, що в нього було, але не в змозі задовольнити дедалі більше наростаючу потребу покупців. У нього ніколи не буває наготові двох картин, шанувальники ждуть до вечора, доки Никифор закінчить річ, почату вранці, і забирають твори ще мокрими, ще теплими..."

Банахи проводять з Никифором багато днів, збирають про нього матеріали. А доля ніби вирішила заплатити йому щедро за всі біди і поневір'яння безпритульного життя. Одна за одною влаштовуються виставки Никифора в Польщі, про нього знято фільм, пишуться монографії, в яких стверджується, що він — один із найсвоєрідніших художників польської землі. Його акварелі мандрують по світу: Відень, Белград, Амстердам, Зальцбург, Братислава, Брюссель, Франкфурт-на-Майні, Чикаго, Бразилія... Двічі вони побували в Парижі. Збереглися авторитетні свідчення про те, що на одній із виставок побував Пабло Пікассо, який сказав похвальні слова на адресу Никифора.

Цікаву гіпотезу висловив сучасний російський

Никифор серед молоді

письменник Микола Самвелян: "... А найкращий глядач, якого він (Никифор — М.С.) міг собі побажати, — це Маленький Принц Сент-Екзюпері. Згадайте, якого роду картинки принцу подобалися. Переконалий, він оцінив би й Никифора. До речі, в часи першої паризької виставки Криницького Сент-Екзюпері також був у Франції. Він цілком міг опинитися серед відвідувачів. Чи не допомогли йому пізніше асоціації в роботі над знаменитою казкою?"

Цій гіпотезі немає ніяких підтверджень. У неї можна повірити лише як у легенду. Але погодьмося, що світ Никифора — це справді і світ Маленького Принца.

З багатьох, зроблених Банахами, знімків Никифор постає суворим і замкненим, зосередженим на чомусь глибоко своєму, яке не дано зрозуміти іншим. Але ось його фотографія в оточенні дітей. Вони сміються, і Никифор сміється, як дитина — невимусшено й щиро, здається, аж зморшки біля очей дрижать од того сміху, аж груди ходором ходять.

Той фотопортрет істотно доповнює його численні автопортрети, на яких він малював себе вишукано

одягненим і респектабельним паном. Можливо, саме так підкреслював високий статус художника серед людей і виражав це в ось такий — трохи наївний — спосіб.

Останні роки життя. Старість, хвороби. Це про них писав польський мистецтвознавець Т. Марек: "Крім слави, яка йому ні до чого, і грошей, що ніколи не були метою його життя, Никифор і надалі залишився бідним і самотнім..."

Він не зазнав родинного огрітку, батьківської радості і ще багато того, що дарується кожному на його земний шлях. Він прожив анахоретом і художником.

Осіннього дня 1968 року Никифор тихо відійшов зі своєї земної дороги в інший світ.

Не йшли за його труною лемки, з якими він виростав і жив. Вони були дуже далеко. Не йшли за труною родичі. В нього їх зовсім не було. Ховали чужі люди.

Отак і відходив у легенду. Бо легендою легше пояснити це життя.

Історики мистецтва вважають, що в різних музеях і колекціях світу налічується понад тридцять тисяч акварелей Никифора. Є його роботи й у Львові, привезені з Криниці Романом Турином. Час од часу вони виставляються в місцевому музеї українського мистецтва. Експонувалися й у Києві. Однак, як це не прикро, в нашій свідомості він не зайняв того місця, на яке справді заслуговує. Якщо кожен інтелігентний поляк може сказати, що він знає про феномен Никифора Криницького чи бачив його роботи, то з-поміж людей української інтелігенції треба шукати й шукати того, хто знає, що на лемківській гілці українського народу вродився цей геніальний художник, котрим ми можемо пишатися так само, як грузини — Піросманішвілі.

Нам ще належить відкрити для себе Никифора.

... Львівський художник Володимир Патик написав дивовижний за психологічною виразністю портрет Никифора. Маленький, сухенький чоловік застиг на мить перед мольбертом. А з-позад нього виглядають церквиця і рядочок білостінних українських хат.

Незбагненна сила мистецтва. Ніби й не схожий тут Никифор на того, якого зафіксували на сотнях своїх фотографій невтомні Банахи. Але, дивлячись на цей портрет, починаєш вірити: саме таким він насправді й був.

І коли раптом задумаєшся про нього, то пам'ять одразу ж підказує той його образ — із полотна Володимира Патики.

Може, саме львівському художникові пощастило найглибше заглянути в загадку Никифора Дровняка з Криниці...

Сеймовод, ч. 2, 1990

УКРАЇНСЬКІ ІКОНИ НА ПОЛЬСЬКИХ ПОШТОВИХ ЗНАЧКАХ

Польська пошта видала у 1989 р. серію зложених з шістьох значків, на яких зображено українські ікони з Лемківщини, що під сучасну пору знаходяться в музейній складниці ікон у Ланцутському замку. Вартості значків: 50, 60, 90, 150, 200 і 350 золотих.

Значок вартості 50 зл. репродукує ікону відому як Нерукотворний Образ, по-грецьки "ахейропойетос", або мандиліон. Вона зображує обличчя Христа з німбом, уміщене на рушнику (гр. мандиліон), прикрашеному червоно-чорним смугастим взором. Цей рушник піддержують по боках архангели Гавриїл і Михаїл. Ікона вдержана у доброму візантійському стилі, Обличчя Христа видовжене, аскетичне, з довгим, тонким носом, типічними незвичайно вузькими устами і великими очима. Згідно з давньо християнською легендою, цей образ повстав ще за життя Христа. Король Едесси (Мала Азія), Абгар, що хорів на зтяжну недугу (мабуть лепру), довідавшись про чуда, які творив Христос, вислав до нього довіреного слугу, з доручення змалювати портрет Христа в надії, що сам погляд на нього, принесе йому оздоровлення. Однак, хоч як старався слуга змалювати Божеськість Христа, це йому не вдалося. Тоді Христос обмив своє Обличчя, обер його рушником, на якому воно в чудесний спосіб відбилося. Глянувши на цю відбитку, Абгар виздоровів. Ікона походить з XVI ст. із села Рихвальд (тепер Овчари) біля Горлиць. Ця ікона є майже тотожна з Обличчям Христа відбитим на туринській Плащаниці. У римо-католицькій церкві подібний образ носить назву "Хустка Вероніки", з виясненням, що побожна невіста Вероніка, в дорозі на Голготу, обтерла Обличчя Христа хустиною, на якій воно відбилося. Правдоподібно ця назва повстала з перекинутого "Вера ікона" (по латині — правдива ікона).

На деномінації 60 зл. бачимо св. Миколая, в ризах єпископа і апостола Матея, оба з євангеліями в руках, як частину апостольського ряду з Моління, себто Деєсис. Ікона в доброму візантійському стилі, з незнаної місцевості, датована половиною XVI ст.

Так само значок вартості 90 зл. віддає частину апостольського ряду: апостоли Лука, Матей і Петро. Ікона зі села Смольник, біля Устрик Долішних, датована з кінцем XVI ст. Однак виконана не найкращим іконописцем. Вдаряє штивність постатей, незграбне

держання євангелія в лівій руці, відхід від двовимірності візантійського стилю, умовна об'ємність та стилізовані квіти.

На значку вартості 150 зл. представлений Христос як учитель, з німбом, з відкритим євангелієм у лівій руці, а правою він благословить іменнословним знаком, себто його пальці уложені так, що творять букву ІСХР. В обох горішніх кутах ікони, півпоясні постаті Богоматері та Івана Хрестителя. Ікона підписана роком 1652 і походить із села Бортне (тепер Бартне), біля Горлиць.

Значок вартості 200 зл., це Богомати з Дитятком, типу Одерітрії, себто тої, що провадить до Христа, вказуючи на нього правою рукою і піддержуючи його лівою. Ця ікона написана не на дошці, а на процесійній хоругві, при чому на відворотній стороні є зображення св. Миколая. Вона походить із села Жолубка і є датована, 1881 р. З огляду на пізню дату, ікона позначена вже сильними західними впливами. Богомати і Христос укороновані за римо-католицьким звичаєм, замість німбів бачимо проміння, що оточує їхні голови кругом, їхні обличчя майже портретні. Шати більше прикрашені, як на це дозволяють приписи східної іконографії. На мафорію — верхній одязі Богоматері, іконописець помістив лише одну зірку над чолом, а опустил зірки на раменах, не розуміючи, що три зірки мають символічне значення, вони символізують непорочність Богоматері перед, підчас і по народженні Христа.

Останній значок, вартості 350 зл. віддає ікону Моління — Деєсис, із Страшного Суду. Христос сидить на троні, як Пантократор, володар світу, правою рукою благословить, в лівій держить відкрите євангеліє. Побіч нього, праворуч Богомати, а ліворуч Іван Хреститель, обоє з благально зложеними руками, як заступники людства на Страшному Суді. За тронем два ангели з дисками, на яких напис ІХ (Ісус Христос), також під ногами Христа головка ангела з червоними крилами. Всі постаті стоять на хмаринках. Ікона писана під сильним впливом барокко і під народню маніру, вказує на цілковитий відхід від візантійського стилю, хоча сама композиція є ще східна. Ікону датують XVII ст., вона походить із села Ковалівка-Жуків, біля Любачева.

НАРОДНІ РІЗЬБАРИ ЛЕМКІВЩИНИ

Народна різьба в дереві та її мистецтво це одна з найбільш популярних видів декоративно-прикладної творчості українського народу. Такі твори своїм змістом і формою, дуже близькі усім широким масам людей, бо в них народні фахівці зображали щоденне життя народу і його багатий світ переживань і почуттів. Різьба в дереві на протязі довгих віків її розвитку щораз то більше збагачувала скарбницю народної творчості. Її початки сягають до ранньослов'янського періоду, яка в різний епохіяльний час досягла високого рівня.

Така різьба на Лемківщині почала інтенсивно розвиватися на початку XIX ст. Українське населення Карпат — лемки, яким сприяла різноманітна порода дерев, виробляли передусім речі для домашнього вжитку. Орнаментальні і декоративні різьби розвинулись трошки пізніше а саме, в околицях курортних місцевостей, як Риманів, Жегестір і Криниця. В різних селах Лемківщини розвивався такий рід різьби дуже швидко. В селах Болутянці, Вільці і Дашні цим видом різьби займалася більша частина населення.

Григорій Пецух. Материнство

Григорій Пецух. Лемко

Для продажу виробляли не лише рельєфну різьбу з рослинними орнаментами, але і хлібниці, палиці, забавки, рамки і попільниці з орнаментами різного деревинного листя, як винограду, клена, груші, калини й іншого. В Риманові незабаром відкрилась різьбарська школа, в якій працюючи біля двадцять осіб, їхні продукти розпродавались поміж різними покупцями курорту. Хоч школа довго не існувала, проте сліди по ній лишились великі, бо учні виготовляли різні дрібні речі, як ґудзики, брошки, шкатулки з високою мистецькою цінністю. Польський дослідник В. Бетз ще тоді висловився, що "риманівських майстрів різьбарські вироби вражають багатством мистецьких помислів і чіткістю виконання".

Народний майстер з міста Риманова Семен Загурський, різьбар круглої різьби у Львові в 1877 р. експонував на крайовій виставці фігури Христа і Марії. На початку XX ст. статуї релігійного призначення

"ЛЮДИ ПІД ОСОБЛИВИМ НАГЛЯДОМ"

Нижче містимо репортажний матеріал Марилі Павляк та Стефана Мігуса п.з. "Люди під особливим наглядом", синтетично обговореного автором Євгеном Місило на сторінках "Дзеніка Поезежа" ч. 7 ц.р.

Я особисто забираю голос в предметному питанні позаяк я був одним із 114-ти упівств зловлених на території Чехословаччини, про яких згадка у названому репортажі. І як учасник та свідок тамтих несласних часів бажаю висловити кілька заваг.

Перше — авторам згаданого репортажу належить щира подяка за винесення, промовчуваної до цього часу польською стороною, теми правдивих умовин і обставин виселенної акції "Вісла" а зокрема питання конц-табору в Явожні, якого існування по сьогоднішній день заперечують польські влас-ті. Ми також є вдячні авторам за об'єктивне насвітлення дій, що може лиш позитивно причинитись до наладнання й покращання українсько-польських взаємин, а те з черги може вийти лиш у користь обом нашим народам.

Нарешті, показування самими поляками дійсного й правдивого підложжя польської національної політики супроти українців набирають рум'янців правди. Щирість і об'єктивність описуваних явищ проявляється у кожному розділі. Для прикладу дозволю собі повторити лиш два речення: "Помер-ших в'язнів загрибувано в поблизькому лісі в безіменних могилах. Їхні родини ніколи не були пові-домлені про дату і причину смерті. Таборовий цвинтар, на якому спочивають ближніми й Богом за-буті тлінні останки замордуваних в'язнів, сьогодні поростає сороклітній сосновий ліс".

Який жах, скільки жалю й затаєних терпінь і страждань переживали рідні засланих в конц-табір Явожно людей, що "сприяли УПА"? А які страждання, пониження, ганьбу, холод, голод і нужду пе-режили самі засланці? Ті, що спочили в безіменній могилі під сосновим лісом вже нам нічого розка-зати не можуть, але ті, що є ще між живими повинні це зробити, щоб тлінні останки замордуваних в'язнів не спочивали "ближніми й Богом забути". Щоб заповнити "білі плями" нашої взаємної історії не для розгару пристрастей, але задля вивчення блудів минувшини, щоб їх не повторювати в майбут-ньому. І це відноситься як до поляків так і до нас — українців.

У репортажі згадується, що після закінчення акції "В" членів УПА судили військові районні суди в Кракові, Ряшеві і Люблині, але нічого не згадується про Перемишль, де із 114-ти упівств переданих одноразово Польщі з Чехословаччини, щонайменше 90 були суджені саме там. Також згадується, що в таборі Явожно вони перебували кільканадцять днів, фактично — від ранку 20-го травня до пополу-денку 23-го травня 1948 року, отже лиш кілька годин понад три доби. Там також говориться, що над брамою бракувало напису: "Праця чинить вільним", але в часі коли нас туди привезли, над головною брамою висів напис: "Праця ушляхетня человека". Чи такий напис був там ввесь час, чи може лиш на привітання нас — 114-ти упівств? — напевно твердити не можу.

Подані заваги можуть послужити лиш як скромне доповнення репортажу, якого заслуга велика, якщо йдеться про фрагмент правди польсько-українських взаємин з часів після закінчення Другої світової війни.

Іван Лико

Редактори Марилі Павляк і Стефан Мігус при-святили — один із матеріалів циклу "Люди під осо-бливим наглядом" ("Людзе под спеціальним надзо-ром" — *ІЛ*) — в'язням концентраційного табору в Явожні. У час війни була це філія Осьвенцімського табору. В перших роках миру табір надаліше діяв. За його дроти, до Явожна, головню трапили українці, в тому старці, жінки і діти. Змову мовчанки про існу-вання цього табору перервано. Бажає би я допов-нити деякі питання, що відносяться до виселення ук-

Євген Місило — докторант і науковий працівник Інсти-туту Міністерства Бадань ПАН (Польської Академії Наук — *ІЛ*) у Варшаві. Приготовляє до друку монографію присвя-чену польській національній політиці супроти українців в роках 1944-1956.

раїнців, а зокрема концентраційного табору в Явож-ні.

Рішення про заслання в табір в Явожні кількох тисяч українців не було ділом випадку. Подібно як думка про виселення 150-ти тисяч українців не зро-дилась нагло, з приводу смерті ген. Сьверчевського. Приготування до остаточної розв'язки українського питання (в оригіналі квестії — *ІЛ*) в Польщі тривали від осені 1946 року. Їх ціхувала виразна тенденція до радикалізації методів поступування супроти цивіль-ного (українського — *ІЛ*) населення. Від найлагідні-шої, якою у цьому ступенуванні мало бути виселен-ня, по найдрастичнішу — заслання в концентрацій-ний табір осіб, визнаних за неполяльні супроти поль-ської держави. Українське підпілля, позбавлене пра-

ва до амнестії, було засуджене на безоглядну ліквідацію.

Є реччю незмірно характеристичною, що загостренні національної політики товаришив виразний спадок активності УПА. Українське підпілля переходило до глибокої конспірації. Виразно змаліли втрати завдані через УПА. Оскільки в 1945 році згинули 368 цивільних осіб, а в 1946 році — 98, то в часі від січня до березня 1947 року (коли по смерті ген. Сьверчевського польська преса розпутала правдиву нагінку проти українців, сугеруючи велич злочинів і безоглядності УПА, масову скелю мордів) згинули заледви 10 цивільних осіб.

Мабуть звучатиме це парадоксально, але в тому самому часі по стороні українського цивільного населення втрати (без втрат УПА), завдані польським військом і підпіллям були щонайменше трикратно вищі.

У градації цілей тодішньої польської національної політики справою засадничої ваги було стремління до повної ліквідації українського питання в його дотогочасному національному й територіальному кшталті.

Знов підпілля, з одної сторони було чинником утруднюючим реалізацію тієї цілі, натомість з другої — почерез перебільшення дійсного загроження, давало владі бажаний претекст оправдуючий, в очах власного суспільства, застосування навіть найбільш негуманних методів поступування супроти українців.

В січні 1947 року Генеральний Штаб польського війська розпочав інтензивне приготування до переселення української людності. Військові відділи на теренах південно-східніх воєвідств Польщі, одержали наказ зладження списків українських і мішаних родин. В місяць пізніше заступник шефа генерального штабу, ген. Стефан Моссор, опрацював спеціальний звіт для міністра народньої оборони, що містив виразно спрецизований замір виселення українського населення "поодинокими родинами, в розпорошенні по цілих Відзисканих Землях, де швидко асимілюються".

27 березня уже конкретний плян виселенчої акції, зреферований ген. Моссором на засіданні Державної Комісії Безпеки, був затверджений і переданий до політичного бюро ЦК ПОРП (Центральний Комітет Польської Об'єднаної Робітничої Партії — ІЛ). Слідуючого дня, у засідці зорганізованій сотнями "Хріна" і "Стаха", згинув ген. Сьверчевскі. Дослівно в кільканадцять годин пізніше, 29 березня 1947 року, Політичне Бюро, якому предсідником був генеральний секретар ЦК ПОРП (Польська Робітнича Партія — ІЛ), Владислав Гомулка, прийнято ухвалу о

Іван Киризюк

ЗЕЛЕНА СВЯТИНЯ

Над кронами біловезького бору
Обережно, на пальцях
Проходить час.
Крилаті хмари
Срібlistим серпанком
Огортають зелене царство.
Дивлюсь у білі очі
Розквітлого краю.
У солов'їному оркестрі
Комарі
На м'якому моху
У лихий танець пішли.
Пташки мов ангели
Несуть у безвість
Мій сум,
Мої невдачі.
П'ю злагоду
Землі рідної.

виселенні українців і мішаних родин.

Від тієї хвилини питання виселення українського населення появлялось майже на кожному, щотижневому засіданні Політичного Бюро, аж до жовтня 1947 року. Тут вирішувалося о персональному складі командування Оперативної Групи "Вісла", сформованої для переведення переселенчої акції і ліквідації підпілля, засадах поселювання на Західніх землях, середниках репресій, реченці розпочаття й закінчення акції. 23 квітня 1947 на засіданні Політичного Бюро запало рішення про утворення табору "для підозрілих українців" в Явожні, краківського воєвідства, на терені філії бувшого гітлерівського концентраційного табору Авшвіц (Осьвенцім).

Вибір Явожна на місце ув'язнення українців не був випадковим. Рішило про те передусім безпосереднє сусідство Осьвенціма, сповняючого в часі акції "Вісла" функцію головного роздільного пункту транспортів везучих виселене українське населення. Розположений на узбіччі від головного комунікаційного шляху, що вів зі сходу на захід і північ, давав заporуку дискреції. Осьвенцім мав ще одну прикмету — розбудовані в часі війни залізничні бічніці. Створювали вони відповідні умовини для приймання й

піддавання стислій контролі одночасно кількох транспортів. Тут відкривано заляковані коверти і відчитувано назви доцільових станцій. І правилом було, що мешканці одного села, переселювані в кількох транспортах, трапляли до віддалених місцевостей, розстаючись неоднократно на завжди. Тут також, під претекстом переведення санітарної контролю, спеціальна слідча група міністерства публічної безпеки ще раз перевіряла тотожність переселенців, піддаючи кожного підозрілого короткому, брутальному переслуханні. Кожночасно з транспорту вибувало кільканадцять осіб. Усі без виїмку трапляли до табору в Явожні.

Існує велика правдоподібність, що накопи б виселення наступило в 1946 році, українці трапили б не до Явожна, але до табору в Освенцімі, зорганізованого на терені бувшого гітлерівського концентраційного табору. Про його ліквідацію в 1946 році вирішив не брак в'язнів, позаяк тих усе прибувало, але помисл створення на його терені музею мартирології. В цій самій хвилині, коли в Явожні, в наслідок тортур і з голоду гинули перші в'язні, сойм схвалив уставу "Про упам'ятнення мучеництва польського народу і інших народів в Освенцімі" (Денник Устав РП ч. 52, поз. 265 від 2 липня 1947 р.).

Кого в'язнено в Явожні? В першій фазі акції "Вісла" властиво обов'язував лиш один критерій, але за те дуже об'ємистий: підозріння у сприянні УПА. Це було вистачаючим, щоб за дроти табору трапили зарівно духовні (22 священників грекокатолицьких і православних), а також вчителі, лікарі, тобто представники відносно нечисленної української інтелігенції. Однак підставову масу в'язнів становили українські селяни. Бували села, в яких, згідно засади збірної відповідальності, до табору засилано по кілька-десять осіб, нерідко цілі родини, включно з жінками і дітьми, вагітними жінками, інвалідами, старцями. Пригадую лиш трагедію села Вербиця (Вежбіца — /Л/) в повіті Томашів Любельський, звідки до Явожна запроторено 83 особи (в цьому 11 жінок), Гребенне — 89 осіб (12 жінок), Бортне, пов. Горлиці — 28 осіб.

До Явожна не кермовано, зловлених військом, членів УПА і ОУН. В часі акції "Вісла", згідно директиви шефа Служб Справедливості і Міністерства Народної Оборони полк. Гольдера, вони були засуджувані польовим судом з правила на кару смерті. Присуди підлягали негайному виконанні (в часі від 1 травня до 31 липня 1947 року запали 133 присуди смерті). По закінченні акції "В" членів УПА судили районні військові суди в Кракові, Ряшеві і Люблині. В роках 1947-1950 вони засудили на кару смерті 342 українців.

НОМЕР ТРИДЦЯТЬ СІМ

Їй тридцять сім... Було їй тільки двадцять,
Коли дістала номер тридцять сім.
Втекти хотіла... А якщо не вдасться?
То ж буде розстріл подругам усім...

Її ввели знесилену з дороги...
Ще у шпиталі не була такім...
Лиш зойкнула... При виході — бульдоги...
І гаркнув тоді лікар: "Тридцять сім"!

...Наснилися українські липи й клени,
На мить забувся навіть Освенцім.
Потвори в білім щось вливали в вени...
Удався дослід номер тридцять сім.

А далі знов приснилися пологи.
Та не зазнати їх ніколи їй.
Прокинулась... Гранітний стіл вологий,
І відчуття, мов жалять сотні змії...

А восени, в побіднім сорок п'ятім,
Із судженням вернулася в степи.
І дуже їй дітей хотілось мати,
Та доля їхня й по сьогодні спить...

Я довго жінку слухав на прийомі,
Допомогти хотів у горі тім.
Та ще для мене ліки невідомі,
Які б здолали "дослід тридцять сім".

Сидів я довго, думою повитий,
Хотілось людям нагадати всім:
— Не дайте, люди, знову повторити
Триклятий дослід номер тридцять сім.

Карло Копинець

В наслідок безпідставних звинувачень, розповсюджуючихся доносів, до табору трапила значна група бувших членів Комуністичної Партії Західньої України, бувших в'язнів санаційного концентраційного табору в Картузькій Березі, гітлерівських таборів, українців здемобілізованих з червоної армії, тзв. добровольців, учасників оборонної війни 1939 року в'язнених в гітлерівських таборах для полонених. Серед 3938 в'язнів, 823 були жінки та кільканадцять дітей.

В травні всаджено в табір 817 мужчин і 130 жі-

нок, в червні — 1093 (257), в липні — 711 (265). Під кінець липня розпочато привозити до табору українців зловлених органами безпеки у тракці спроби повороту із західних та північних земель в рідні сторони по залишене майно, якого більшість родин не зуміла забрати з приводу короткого часу виселення або браку транспорту. Їхню судьбу вирішив наказ командира Операційної Групи "Вісла", від 16 липня 1947 року, який доручував, щоб "усіх тих виселених і безправно повертаючих українців арештувати і передавати станіцям і урядам публічної безпеки. Уряди безпеки — згідно одержаних інструкцій будуть спрямовувати ці особи до табору праці в Явожні. Вони становили більшість з-посеред 378 мужчин і 160 жінок ув'язнених в часі від серпня до грудня 1947 року.

В травні 1948 року до Явожна привезено групу 114 упістів зловлених на території Чехословаччини. Придержувані в ізольованій від решти в'язнів частині табору, по кільканадцять днів побуту були відіслані до в'язниці в Кракові і Ряшеві.

В січні 1949 року розпочато звільнювання в'язнів. Найдовше в таборі перебували священики і вчителі. Останніх в'язнів, п'ятьох грекокатолицьких священиків (о.о. М. Гащак, К. Дацько, М. Заяць, С. Крупа, П. Мазяр) і одного православного (о. Д. Повстюк) 8 січня 1949 року під сильною військовою ескортою перевезено до в'язниці на Монтелюпіх в Кракові. По двох тижня вміщено їх в в'язниці в Грудзьондзу, звідки були звільнені 8 березня 1949 року.

Приготовляючись до ув'язнення українців в Явожні, вповні використано призначення таборових об'єктів залишених німцями у майже ненарушеному стані. На зразок гітлерівських взорів зорганізовано командантуру табору, систему забезпечення: вартові з машиновими крісами на вежах (будках — 1/7), подвійний пас дротів, підключених до струму високої напруги, тресовані собаки. Реактивовано функцію капо, набраних з-посеред в'язнів, баракових, бльокових і усю цю кошмарну термінологію дотепер знану виключно в'язням гітлерівських таборів. Вправлено в рух таборові продукційні варстати. Як колись в часі війни в'язнів затrudнено до праць при будові електростанції Явожно і в копальнях. Для не надаючихся до важкої фізичної праці подбано про бездумне зайняття, що винищує організм. У краєвиді табору не бракувало також воднистої зупи з брукви, а вкінці безіменної могили в пісковій краківській землі, що для багатьох була визволенням із злиднів та пониження. Бракувало лиш газових комор та напису над брамою: "Праця чинить вільним" ("Арбайт махт фрай").

В реляціях бувших в'язнів домінують два

ДО УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРИ. ЗВЕРНЕННЯ

Настав час боротьби. Вся Велика Україна пробуджується до незалежного буття. Роки комуністичного терору та русифікації не знищили духа народу. Окупант зробив усе можливе, щоб припинити своє існування. Він піднявся на багатомільйонне людовбивство. Любов до свободи і бажання незалежності дало можливість витримати.

Найбільш послідовною зброєю в боротьбі з комунізмом є вільне слово. Народ повинен познайомитись зі своєю культурою та історією. Саме від діяспори очікується допомоги для збудування незалежної поліграфії. В кожній українській хаті повинні бути не тільки вільні газети, але й книжки. Наші народи будуть вільні щойно тоді, коли розлетиться Советська імперія.

Нам треба забути всілякі неполадки між нашими народами. Ми вибачаємо і просимо вибачення. Не вертаймось до історії минулого. Ми схиляємо голови перед Вашим замученим народом.

Не буде суверенної Польщі без незалежної України. Ми хочемо своїм досвідом в конспіративній та видавничій роботі допомогти нашим братам-українцям. Не можна вірити комуністам. Перебудову, продумано для перебудови імперії, треба використати. Не можна тратити часу, щоб знову не запропастити шансу, який дає нам історія.

Доля України — в наших руках. Ваші брати, які борються, чекають від вас допомоги. Це ж на Україні збуваються слова гімну "Ще не вмерла Україна, ні слава, ні воля, ще нам браття молодії усміхнеться доля!"

*Ядвіга Хмельовська
"Солідарність, яка бореться"*

Варшава, 26 квітня 1990 року.

За Українською Пресовою Агенцією, В-ва.

елементи: спомин биття і голоду. Усіх в'язнів піддавано кількакратним, брутальним переслуханням. Бито дерев'яними палками і поливано водою, бито й мучено.

Осіною 1947 року в'язні почали вмирати масово. В листопаді і грудні, внаслідок виснаження організму спричиненого недоживленням, тортурами й хворобами, в таборі померло 100 осіб. В 1948 році померли дальших кількадесят в'язнів.

Інспектор тюремництва й епідеміології воевідського уряду Публічної Безпеки у Кракові, пор. др. Якобі, у спеціальному звіті від 18 листопада 1947 року, опрацьованому для міністра публічної безпеки, зріст смертальности серед українців толкував тим,

Закінчення на стор. 33

По сторінках "Нашого Слова"...

Вибір з газети "Наше Слово", яка виходить у Варшаві, Польща. Зберігаємо правопис оригіналу.

ПРОЗРІННЯ

"Добре пам'ятаю дощовий весняний день, який провів я з кількома українцями у гарному містечку на Кошалінщині. Добре пам'ятаю їхні сльози на обличчі, коли розповідали вони про свої пережиття у таборі в Явожні в 1947-1948 роках. Розповіді про жорстокість, про трупів на ранньому виклику-згуртуванні, про тортури, про смерть численних невинних людей. У наслідок застосування збірної відповідальності в рамках акції "Вісла" загинуло, було покалічених як фізично, так психічно, тисячі людей.

НС, ч. 6 (1699) 11-го лютого 1990

Єдиною їхньою провинною було те, що їхня національність — українська. Розповіді українців сприймав я з ледь приховуваним обуренням. Як це? В 1947 в Явожні був концентраційний табір для українців?! Чи таке є можливе?"

Оці свої питання записав П. Целеш у газеті *Solidarnosc Malopolska* (№ 1/90). Міг їх однак і надалі записувати, дивуватися й обурюватися не один ще громадянин цієї країни. Не до кожного бо ще, так як до згадуваного тут автора, надійшло прозріння, не кожен теж на нього спроможний. Процес еволюції, таки, можливий. Придивімся, як піддавався йому П. Целеш.

"Час і люди — пише автор — швидко незабаром розвіяли жевріючі у мені сумніви. Від тих хвилин був я особливо вразливий на українські справи, а також переконаний в тому, що розповіді в'язнів Явожна треба якнайшвидше списати та опублікувати. Польсько-українські взаємовідносини можуть бути направленими лише свідченням правди, хоч, як думають мої знайомі українці, направлення це треба по-

МАРІЯ ОСТРОМИРА

ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ

Продовження

ДЕНЬ СВ. СТЕПАНА

Не спалось уночі командирові. Завтра ж свято св. Степана — день його іменин. І пригадалися йому хлопці та юнацькі роки, як святкував він день своїх іменин — як мати і батько та всі рідні складали йому побажання. А потім, як одружився, то святкував свої іменини з дружиною, а одного року то й маленька його доня щебетала своїм дитячим голосочком якийсь віршик, якого навчила її матуся. А як пішов у підпілля, то хлопці теж не забували відсвяткувати його іменин. В 1945 році на третій день свят, як командир спав ще на своїй квартирі в селянській хаті, раптом відчинились двері і його хлопці — з Островерхом у проводі, а з ними і група селян, прийшли, щоб скласти йому побажання...

Перекидався з боку на бік на твердій причі і ніяк не міг заснути. Та й не було вже коли спати. Минула бо вже п'ята година ранку, а в шостій дижурний будитиме стрільців. І командир одягнувся, взяв свій автомат і вийшов з бункра.

Стійковий, виструнчившись, здав звіт, що все як

слід, що немає жадних несподіванок — хіба лиш те, що в густому ялиннику світилися вовчі очі. Мабуть, якийсь голодний вовчесько закрадався до м'яса, що вудилося над комином.

Командир відійшов від стійкового і, розглянувшись сюди й туди, зупинився поглядом на видніючий у далі синьо-сірій смузі лісу, що виринала з ранньої імлі — починало розвиднюватись. Чисте, морозне повітря п'янило до безтями. Командирові закрутилась голова. Невже оте підземне життя у бункрі аж так ослабило його? А що буде як на весні вийдуть вони з бункра? Треба буде наказати хлопцям, щоб в часі відлиги, як невидно слідів на снігу, виходили з бункра покористуватись свіжим повітрям.

Сказав стійковому кілька привітних слів і вернувся до бункра. Уставлені в ряд хлопці зараз же привітали його гучним "Многая літа". І командир приймав побажання. Хор. Мирон виголосив вірш, що сам його написав з приводу командирових іменин. А потім хлопці кинулись в'язати його. Весело й гамірно було в бункрі. Стрільці поділились на дві гру-

Український ансамбль "Лемковина" зі Львова під час концерту.

чати від правд меншої вагомості ніж Явожно. На їх думку більшість поляків ще не підготовлена на шокуючі спогади з Явожна, отож питання потребує здійснення численних менших кроків".

Годі не погодитися з автором. Водночас таки можна і треба паралельно з "малими кроками" чинити і оці значно вагоміші. Коли бо не подати правді

грунтовної і широкої підтримки, тоді сам час знищить останніх її свідків, останні, інколи, єдині її сліди. Підтримка така потрібна не лише для документації історії українців. Потрібна й тому, бо, як каже сам автор, у застиглих структурах зафальшовано і правду і тотожність, "годуючи їх фікцією за зразками притаманними часові справжнього шика-

пи — лемківську і бойківську і змагались, хто краще співає.

— Чи пригадуєте собі, друже командире, як святкували ми ваші іменини в 1946 році? Квартирували ми тоді в селі Суровиці на Лемківщині, а ви спали в якійсь хаті на соломі. Вночі, о дванадцятій годині, відчинились двері і увійшли: пор. Вітер, хор. Омелько, ст. вих. Цяпка, пор. Боксер та бунч. Приспів і привезли зі собою циганську музику. Ех, як ушкварили тоді цигани! А потім наші обидві сотні, що стояли в лавах під хатою, як гримнули "Многая літа!" А пор. Вітер пригравав на гармонії...

— А чому ж всього не кажеш, Рибалко? Чому не скажеш, що я, збудившись, ні в сих, ні в тих сидів на допівці, на соломі... Мабуть, не дуже то парадний вигляд був тоді в мене?

— Ще й який парадний, друже командире! Або в минулому році, як сиділи ми біля вогнища в Лупківському лісі та їли печені бараболі. Стрільці зв'язали вам руки і ноги перевеслами з соломі і домагались викупу...

— А мені ще й сьогодні соромно, що не міг я дати викупу, бо нічого, крім печених бараболі у нас тоді не було...

— Це й при бараболях було по-святочному! Бож нераз ми і по кілька днів нічого не їли...

Таня просила всіх до обіду. Бо вона, з приводу командирових іменин, помагала дижурному приготувати цей святочний обід.

ТРИВОЖНІ ВІСТІ

Прийшов місяць лютий, що цього року вповні виправдав свою назву. Почались сніговії, заметілі та люті морози. Хлопці, користаючи з того, що вітер замітає сліди на снігу, виходили з бункра, щоб випростувати ноги та подихати трохи свіжим повітрям. Треба ж заправляти ноги до дальших походів, що прийдеться відбувати на весну. Вони раділи, що хоч і які морози, проте це вже кінцеві зусилля зими. Перетривати ще кілька тижнів і їм усміхнеться ясне весняне сонце.

Та вкінці лютого діти в селах перестали санкуватися — замовк їх безтурботний сміх. Це знак для повстанців, що треба берегтись. По селах і лісах чути було крісові постріли та кулеметні черги.

Хлопці, які ходили на розвідку, принесли тривожні вістки. Ворог робить облави по лісах і селах. Принесли большевицькі часописи і пошту. Між поштою доволі грубий пакет, адресований до Тані. Розкрила його і на своє велике здивування побачила п'ять густо записаних зшитків. Деякі картки були за-

нування та репресій”.

Для П. Целеша одним з доказів розбудження автентичного життя є рапорт "Українці в Народній Польщі" (пригадаймо, що в минулому році був він надісланий до Сейму попереднього сликання і відкинута секретаріатом бюро цього найвищого органу влади). Рапорт читачам "НС" відомий, тому звернімо увагу лише на кілька думок автора матеріалу. На початку годиться певне роз'яснення. Отож автор пише: "Справа (рапорт — ред.) тим більше гідна уваги, бо УСКТ було і, на жаль, надалі є організацією, яку фінансує та контролює МВС. Рапорт правдоподібно потрапив у будинок ЦК і немов пропав, що, зрештою, в цьому будинку не є надзвичайним випадком. Погано сталося б, коли б з голосом, який представляє сім тисяч українців (стільки членів нараховує УСКТ; українська меншість у Польщі становить біля 1 проц. населення) ознайомилися тільки товариші, а й то нечисельні. А голос, який виходить з досі надмірно лояльних зв'язаних страхом уст — тим же ціннішим і гідний широкого розповсюдження". Звичайно, певна частина зроблених тут висновків — це доказ, що стаття, таки, довго чекала на публікацію. Відомо бо, що безпосереднім опікуном УСКТ (насамперед фінансовим) є нині Міністерство

культури і мистецтва.

Мають свою дохідливу вимову наведені П. Целешем чисельні приклади незавидного становища української долі у Польщі. Отож є тут і "диявольський" стереотип українця (підтримуваний також на шкільних уроках), і жажлива видавнича ситуація (в тому й "Нашого слова"), і жалюгідна нестача шкільних підручників та передусім вчительських кадрів, потрясаюче звучить опис становища, в якому опинилися пам'ятки українського мистецтва, зокрема сакрального (з 720 церков, які в 1939 році були на території Греко-католицької Перемиської єпархії і т.зв. Апостольської адміністрації Лемківщини, до сьогодні осталося біля 390), і є тут теж нарис становища українців — вірних Православної та Греко-католицької церков.

У прикінцевому фрагменті матеріалу автор записав: "Властивим вступом у врегулювання польсько-українських взаємовідносин була б, на думку УСКТ, постанова Сейму, яка говорила б, що масове виселення українського населення у 1947-48 рр. було безправною дією, яка спиралася на принципі збірної відповідальності. Наступним кроком було б уміщення в новій Конституції запису про охорону всіх прав національних меншостей у Польщі".

мазані, наче б лежали колись під снігом. З великою цікавістю почала читати залучений лист:

Друже Тетяно! Чи пригадаєте собі, як восени Ви порадили мені писати спомини? Я й послухав Вашої ради і, як бачите написав таки. Ввесь вільний час у бункрі присвятив оцим споминам. Чи виправдав я Ваші сподівання — не знаю. Як умів, так і написав. Я ж казав вже Вам, що мені куди краще вести боротьбу, як описувати її. Моє до Вас прохання: Прочитайте ці спомини і, будь ласка, поправете їх та переписіть на машинці, а тоді вже передайте командирові. Пробачте, що деякі картки замазані, Це від того, що мусів я ці зшитки, під час поготівля, закопувати, щоб не попали в руки ворогові.

Зі щирим привітом до Вас

Островець

З великим зацікавленням переглянула Таня всі оті зшитки. Переглянувши, поклала їх перед командиром, і сказала:

— Островець прислав свої спомини, друже командире.

— Це гарно. А яка ваша думка щодо цих споми-нів, друже Тетяно? Ви ж уже переглянули їх.

— Спомини написані докладно, тільки надто вже сухо. А він же так гарно вміє розказувати про все. О, ні, так воно не буде! Попрошу Островець, щоб доповнив ці спомини веселими, дотепними епізодами. Він же мистець у розповіді — мені довелось

чути одного разу, як він розповідав стрільцям про воєнні пригоди лемківської сотні. А все ж таки написав, дотримав слова! Думала я досі, що він тільки знаменитий бойовик, а тепер бачу, що і літописець з нього непоганий.

— Ех, друже Тетяно! Якби побільше таких Островець! Ви ж кілька разів усього бачили його, а мені доводилось впродовж трьох років воювати разом з ним. Пішло його — бувало — на чолі відділу у найбільш завзятий відтинок бою, а він наче на весілля йде... Це вроджений воляк і неперевершений партизан. Так я привик до нього, що тепер, під час цього нашого перебування в бункрі, бракує мені його. Словом — затужив я за ним. Та скоро вже весна завітає, а з весною і Островець долучиться до нас.

— Він же теж затурбований був восени, що прийдеться йому зимувати не у вашому бункрі. Та до весни вже дійсно недалеко. Мені теж залежить на тому, щоб Островець якнайскоріше прийшов до нас та цікавими й дотепними епізодами доповнив оці свої спомини, — сказала Таня.

* * *

Командир затурбувався підчиненими йому сотнями, що зимували у лісах, по бункрах. Із принесе-

• • •

Сумних могил
На цвинтарі чотири
Слід останній
прадідів моїх
Тут тиша
Тільки сонця
Промінь вічний
Минулих існувань
Імена із каменів
Відчитує
Виручує нас
Людей

• • •
Без Вітчизни я
Поет
Про що ж писати
Маю
Про Україну напишу
То скажуть мудрави
Він же про Україну
Не знає нічого
В місті велелюдному
Живу
Про нього може
Написати
Ну але як
Воно ж чуже
Хоч і славне
Дівчата ось на його
Вулицях
Але як писати

Про них вірші
Вони ж чужі
Хоча такі гарні
І чи потіхою
Може мені бути
Що це не я
Вітчизни зрікся

ХОТІВ Я...

Хотія я до тебе піти
Але падати став дощ
Хотів я тобі троянду зірвати
Але уколівся в палець
Хотів я...

Осталася одна краплина крові
Дощова перлина
На листках
Молодих
Зелених
Пам'яті моєї

них вісток було видно, що ворог намагався знищити до весни якнайбільше повстанських бункрів. Деякі бункри вже впали. Хлопці, яким удалося перебитись крізь ворожу засідку — будь скривались по лісах, будь заходили до інших бункрів. Їх там зібралось за багато і треба було перестерегти їх, щоб чимскорше покидали ті бункри. Бо ворог слідив за ними і ждав тільки нагоди, щоб "накрити" їх.

Командир негайно вислав трьох розвідників: Рибалку, Сірого і Буйного, щоб повідомили загрожені бункри про небезпеку. У своєму бункрі зарядив потівля.

Пішли хлопці і не верталися. А тим часом стійковий зголосив, що біля одного села ведеться завзятий бій — чути гук автоматів, часті кулеметні черги та вибухи гранат. Бій перейшов далі й затих, а потім вибух наново, але вже в протилежному кінці села. А розвідники не приходили. Чи ж би попали ворогові в руки? І командир занепокоївся.

Нарешті вернулися, аж третього дня вранці. Віст. Буйний був ранений в руку. Зі свого завдання розвідники вив'язались якнайкраще. Повідомляючи друзів, що їхні бункри загрожені — врятували їх. Але самі вже не мали часу спрятатися — ворог наскочив на них у селі. Мусіли пробиватись крізь ворожі застави. Шлях промостили собі гранатами, вбиваючи і

ранючи большевиків, які були в заставі. Почувши стрілянину на заставі — з села надбіг відділ большевиків з кулеметами. Та хоробрі повстанці, відбиваючись гранатами, добігли щасливо до кущів і відступили через одно село, а там і через друге і врешті вдалось їм дійти до лісу. В лісі заночували і раннім ранком добились до свого бункра.

Сумні вістки принесли розвідники. В лютому большевики силою кільканадцяти тисяч війська і спецчастин провадили облави по лісах і селах. Згинувало чимало повстанців. Та ворожі втрати були куди більші. Суджена Сайгора, Мирослава, вбила з кулемета 16 большевиків і розірвала себе гранатою, щоб не потрапити у ворожі руки. Всі вони згинули в тому бою, а з ними і Сайгор.

Був теж великий бій в околиці гори Шебелі. Впало там двадцять кілька повстанців. Більшість з них були ранені й вони подострілювали себе. Большевиків згинувало в тому бою більш сотні.

Слухаючи тих сумних вісток, командирові прийшов на думку к-р Бір і він, хитнувши головою, глянув на хор. Мирона. В його очах вичитав той же самий здогад. Таня глянула на них наляканими сумними очима. Серце в неї тривожно забилося. Її великі карі очі наповнились сльозами. Та сльози не покотились

В МІНІСТЕРСТВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕДУКАЦІЇ

Українське шкільництво у Польщі, як кожна ділянка життя, стало на порозі нового. Найважливішою справою для збереження нашої сутності у Польщі є навчання рідної мови, патріотичне виховання. Нині дозрів час, щоб свої потреби у цій сфері представити компетентному відомству, тобто Міністерству національної освіти.

"Чекаємо вас у нашому міністерстві. Ми не хочемо нічого вигадувати. Ми хочемо від вас почути інформацію про систему виховання, школи, підручники, словом про все, чого від нас очікуєте. Двері цього міністерства для вас завжди відкриті..." Скориставшись такою щедрою декларативністю віцеміністра національної освіти Анджея Яновського (з почутого на позачерговому з'їзді нашої громади), 4 травня з пакетом справ і проблем до міністерства подалось керівництво Об'єднання українців у Польщі та представники українських шкільних середовищ, де саме виникають нові потреби.

НС, ч. 24 (1717), 17-го червня, 1990

по обличчю — вони застигли в очах блискучими жемчугами.

"Це ж тільки здогад — страшний тривожний здогад! А Василько, хоч може й бився з більшовиками, то напевно щасливо вийшов з облави. Він же впродовж кількох років стільки вже боїв перебув щасливо, — думала Таня. — Тільки чому серце так тривожно б'ється? Чому так важко на душі?"

— Востаннє зустріли ми друга Сайгора під час осіннього рейду, — говорив тихо, наче сам про себе, командир. — Такий милий, незабутній хлопець! Зимно вже тоді було, а ми всі тільки в блузках — ні одного плаща в нас не було. А в чот. Островерха чоботи розлітались зовсім. Сайгор роззувся, і подав Островерхові свої чоботи, а мені подарував свій плащ. А як ми не хотіли брати, то запевняв нас, що він якось уже постаріє для себе, а нам потрібніші ці речі, як йому. Чот. Островерх не прийняв чобіт, а плащ, то ми таки мусіли взяти, бо Сайгор дуже вже розгнівався, що таку прикрість йому робимо. І той плащ дуже придався нам опісля, як ми одинадцять днів сиділи в лісі, у снігу. Тоді вже всі почерзі одягали той плащ, щоб бодай хоч трішки загіртість. З багатьох важких пригод виходив він щасливо, а тепер не поталанило. Одного разу Сайгора зловили більшовики. Кількох більшовиків змагались з ним, а він не

На зустрічі з віце-міністром національної освіти Анджеєм Яновським побували: Юрій Рейт — голова ОУП, Мирослав Вербовий — заступник голови ОУП, відповідальний редактор "НС", Степан Козак — заступник голови ОУП, Любомира Кобеляк — старший спеціаліст ОУП д/с українського шкільництва, Ірина Дрозд — директор Початкової школи ім. Т. Шевченка у Білому Борі, Іван Співак — вчитель української мови у Загальноосвітньому ліцеї в Лігниць, Степан Бень — вчитель української мови у початковій школі у Банях Мазурських та Володимир Козубель і Мирослав Сич — вчителі українських класів Загально-освітнього ліцею у Гурові-Ілавецькому.

На зустрічі з міністром і його дорадниками представлено актуальну ситуацію українського шкільництва та винесено для розгляду найосновніші, пекучі потреби у навчанні української мови. Для прозорості, подаємо їх у пунктах:

— представлення стану українських шкіл і пунктів навчання;

давався. Тримали його за руки, за плащ, а він крутнувся сюди й туди, витягнув руки з плаща і втік, а більшовикам у руках залишився тільки його плащ. А тепер не вдалося пробитись крізь ворожу облогу, хоч і як хоробро бились вони всі. А найхоробріше, мабуть, билась його суджена, Мирослава. Немає вже на світі Сайгора, немає й Мирослави...

— Які ж щасливі вони, що згинули обом разом, — важко зідхнувши, сказала Таня.

Якось дивно прозвучали ці її тихі слова — наче відгук грудок землі, кинених на свіжу могилу. Стрільці, наче на команду, глянули на неї. Та вона, мабуть, не здавала собі навіть справи з того, що висказала вголос свої думки.

Запанувала важка, гнітуча тиша. Мовчав командир, мовчали й стрільці. Цією великою мовчанкою своєю віддавали шану поляглим друзям.

Згодом командир почав переглядати більшовицькі часописи, що їх принесли хлопці-розвідники. Ось "Радянська Україна". В ній стаття просякнута їддю. Автор цієї статті висміює український визвольний рух. Пише про "зрадників народу" та суд над ними — це про тих, яких більшовики вивозять на заслання. Переглянувши, відсунув набір часописи і схвильований заходив по бункрі. А потім присів біля хор. Мирона і заговорив притишеним голосом:

- потреба введення в закон про едукативну систему чіткішого окреслення форми запису учня на навчання, трактуючи цей предмет як обов'язковий;
- підвищення кваліфікацій вчителів української мови у післядипломних 2-3-річних студіях (пропонується на базі ліцею в Лигниці);
- навчання українців та вчителів поодиноких предметів на Україні;
- повернення крайових місячних курсів вдосконалення вчителів української мови;
- продовження місячних курсів у Києві;
- організування традиційних уже, двократно протягом року, дводенних курсоконференцій;
- забезпечення вчителів трьома методистами-спеціалістами д/с навчання української мови, з розподілом на округи: південний (Перемиське, Кроснянське і Новосанчівське воевідства), північний (Щецинське, Кошалінське, Пільське та Слупське воев.), східний (Сувацьке, Ольштинське, Ельблонзьке воев. та м. Гданськ);
- введення змін у програму навчання української мови в початкових школах (I-VIII кл.) та у пунктах навчання (II-VII кл.);
- опрацювання програми навчання української мови в середніх школах;
- опрацювання й випуск підручника з української літератури та хрестоматії для усіх класів середньої школи;

— Чи знаєте, друже Мироне, що вони пишуть? Про нашу розсварену еміграцію пишуть... Будь то би наша еміграція те тільки й робить, що свариться поміж собою. Невже це тільки ворожа провокація? Невже вони тільки тому так пишуть, щоб нас розбити морально, щоб захитати нашу стійкість? А що, як це правда?.. А що, як наша еміграція дійсно не вміє оцінити нашої боротьби, наших надлюдських зусиль.... Якщо не може уявити собі навіть які важкі бої ми зводимо, які великі жертви складаємо день-у-день на жертovníку визволення нашої Батьківщини. А вони там уже друкують за першенство — одні в одних викидають булаву з рук. Зайві змагання! Чейже прийде колись такий час, що хтось із тих, які кривавляться в нерівній боротьбі з ворогом, запитає їх: "А де ж ви були тоді, як в Україні провадилась важка затижна боротьба, в якій кривавими покосами полягли найкращі сини і дочки народу?"

Таня сиділа збоку і теж слухала командирових слів. Та чи чула вона їх? А як і чула, то чи дійшли вони до її свідомості? У неї в очах все ще блищали райдужними самоцвітами застигли сльози...

Продовження буде

- підготовка і випуск підручника історії України (на основі книжкового видання Д. Дорошенка) та введення цього предмету до шкільної програми;
- покликання нових шкіл з українською мовою навчання: початкових (Бартошиці, Гурово-Іл., Перемисьль), середніх (Білий Бір і Гурово-Іл.);
- проблема нових приміщень для загальноосвітнього ліцею у Лигниці;
- фінансування наших освітніх одиниць МНЕОм або поодинокими кураторіями, а не місцевою владою;
- повернення стипендій для учнів початкових шкіл;
- збільшення дотацій на стипендії для учнів середніх шкіл;
- фінансування поодинокими кураторіями дитячих імпрез: Центрального фестивалю дитячих художніх колективів у Кошаліні та конкурсу в Ельблонзі;
- фінансова допомога у проведенні літніх таборів (вишкільно-відпочинкових), що становлять продовження навчання рідної мови та збереження батьківської культурної totoжності;
- потреба домовленості між міністерством відносно посилення дітей та молоді у мовно-відпочинкових таборах на Україну;
- стан україністичних студій при Варшавському університеті.

Міністер Яновський у порозумінні зі своїми до-радниками з повним зрозумінням й зичливістю віднісся до усіх наших проблем і потреб та в реалізації вищенакреслених постулатів бачить цілковиту ініціативу в руках українських середовищ (як мероторичну, так і організаторську), натомість міністерство, згідно з новою політикою, зводить свою роль до координаційних функцій та фінансування поодиноких починів. Щирий обмін думками між присутніми на міністерській зустрічі, шукання конкретних шляхів виходу з деяких ситуацій, витворення атмосфери безпосередності дає надію, що у Міністерстві національної едукатії знайшли ми відданого партнера в реалізації наших потреб.

(нк)

ЧИ ВСІ ЧЛЕНИ ВАШОГО ВІДДІЛУ
ПЕРЕДПЛАЧУЮТЬ ОДИНОКИЙ ЛЕМКІВСЬКИЙ
ЖУРНАЛ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ "ЛЕМКІВЩИНА"?

ЯКЩО НІ, ЗРОБІТЬ ЦЕ СЬОГОДНІ!
РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА ТІЛЬКИ 10.00 АМ. ДОЛ.

LEMKIVSHCHYNA

VOL. 3

SUMMER 1990

MYKHAILO SLABOSHPYTSKYI

NYKYFOR

Nykyfor

It is easy to understand why legends are almost all that remain of Ukrainian artist Nykyfor Drovniak of Krynytsia — there are few, if any, formal documents chronicling his life, no letters or diaries (as he was practically illiterate), no close circle of friends or fellow artists. Few contemporary intellectuals knew him well — thus there is no mention of him in their memoirs.

For the Lemkos of Krynytsia, where he was born and lived, Nykyfor was of a different world. For people of this earth, the Lemko townspeople in particular, Ny-

kyfor fantastic paintings offered little, if any, reality to relate to. They couldn't understand his world; all they could do was quietly look on, silently wondering why he created such unusual things. But the artist couldn't answer: like his mother, he too was born a deafmute.

Little is known about his childhood. Krynytsia's Lemkos had heard about his mother, lavdokha Drovniak, a beggar, but a short time after she gave birth to her illegitimate child, she passed away, consumed by the disease of her destitution. Not even Nykyfor came to know the name of his father. Generous people helped Nykyfor survive his early years — no one ever remembered seeing the abandoned child begging. An unwanted, lonely boy, he could of easily died of hunger or disease, but fate had something else in store for him.

They say that for days on end the child would wander the streets of Krynytsia, the famous resort town, pausing to rest in the shade of trees on the side of the road. Unable to understand him, his elders considered him a child, while fellow children considered him too different, almost "grown-up". Isolated from the everyday world of Krynytsia by his deaf-muteness, it was that very isolation which made Nykyfor an artist of pure fantasy.

Of his childhood we know of one other small detail: Ivan Hryniak, a rather poor townsperson, was the one who most often gave Nykyfor shelter. Hryniak was like most of the Lemkos of Krynytsia — poor. Most earned their living by transporting building materials for the construction of the fashionable villas which dotted the hills around the resort area. Others, those with carriages, taxied wealthy visitors who came from across Poland, Germany, Austria-Hungary, and other countries to relax in the Carpathian spas. Only in the winter did Krynytsia become deserted — just right for the likes of Nykyfor Drovniak — a quiet place for a boy who couldn't speak or hear.

Nykyfor thanked those who helped him by giving

Mykhailo Slaboshpytskyi — literary critic, author of many works including the novel *Maria Bashkirstseva*; currently resides in Kyiv, Ukraine.

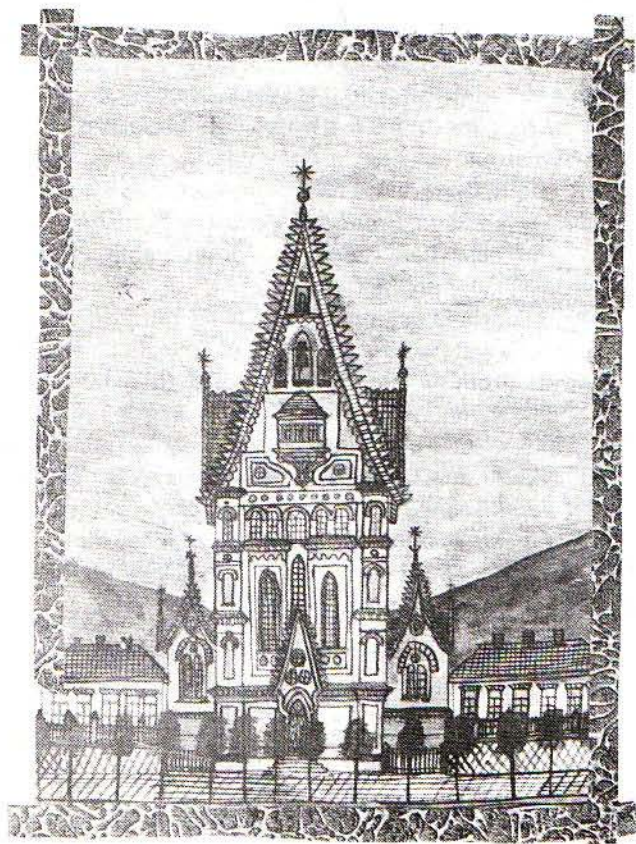
them all he had — his works of art. Hardly anyone saved Nykyfor's early works, though — some changed hands from time to time, probably ultimately ending up in the trash, as they served no practical purpose. Years later, the wealthy searched Krynytsia for traces of his early works, but to no avail — most had long disappeared without a trace.

In his older years, his increased popularity didn't phase him. He remained the same as he had been — disinterested in the world around him, turning his attention inward, to a place he understood, to a place where he found solace. While all around Krynytsia a war raging and the fate of individuals and entire nations was being decided — Nykyfor knew none of this. He lived among the ancient evergreens and foreign villas, among the churches of his native Lemkivshchyna, where he was like a nestless bird who cared nothing of what tomorrow would bring. For him, everything would stay the same in his Carpathian world.

He painted iconostases, portraits, and landscapes.

"Nykyfor as teacher", self-portrait

"Architectural fantasy"

leaving them all in the hands of his generous neighbors. Probably his first "formal" award, came during the First World War, according to Lemko Hryhorii Pyzh. At that time the Austrian army was stationed in Krynytsia. While a local commander, perched on his elegant horse, shouted orders to his soldiers, young Nykyfor quietly sketched and painted the Austrian officer's portrait, and later approached him with the finished painting. The officer studied the painting carefully, and then reached into his pocket, dropping five coins into Nykyfor's hand. The townspeople were impressed: the gentlemanly Austrian officer had recognized Nykyfor as an artist.

Years later, in the 1930s, well-known Lviv artist Roman Turyn arrived in Krynytsia, quickly taking notice of the strange local artisan in his exotic, shabby state of dress. But then again, Turyn noted, as weird as he was, Nykyfor *could* paint. Turyn was the first to publicly support Nykyfor as an artist and saw to it that the artist, already in his forties, could walk the streets of Krynytsia in normal, clean clothes. Turyn bought all of Nykyfor's

"Self-portrait under the trees"

works he could find, amassing dozens of them. He returned to Lviv where he exhibited them at a showing of works of the Association of Independent Ukrainian Artists. During those interwar years, Nykyfor's watercolors were featured in exhibits around the world. In 1932, for instance, they were shown in Leon Marselle's Paris gallery along with the works of the Paris Ukrainian Group. Isolated Nykyfor, who ambled through the streets of backwards Krynytsia, probably had no idea that his works were on display in Paris and that huge crowds gathered to view them. Throughout the French, Polish,

and Ukrainian press, there was mention of the talented Nykyfor. It would seem that he had been "discovered", but not for long. World War Two began, and the name of Nykyfor was soon lost in the turmoil.

Well-known Polish poet Konstantom Ildefons Galchinski, who travelled to Krynytsia to see the artist, is credited with the "rediscovery" of Nykyfor, then in his fifties. Little had changed for Nykyfor. But his world, his native Lemkivshchyna, was about to change forever. The time has come for the Ukrainians of Krynytsia to leave — the Polish regime was forcibly resettling them, scattering them throughout Poland. Nykyfor was distraught — he couldn't live without his people, without those who sheltered him throughout his life. He couldn't live without his native Krynytsia, without all of its special places, without his special world.

The Lemkos began leaving, urging him to go with them, lest he perish. He was evacuated with the last convoy of Ukrainians leaving Krynytsia, and was resettled, like most, in the western parts of Poland. But he couldn't stay away and returned a short time later. The Polish authorities wouldn't stand for it — Nykyfor, like all Ukrainians, had to go. Only after the protest of some influential townspeople did they let him stay in Krynytsia.

His last years were spent with a generous couple, Ella and Andrzej Banach, who took many photographs of the artist and even compiled an interesting book *The Story of Nykyfor*. In his last years, fate blessed Nykyfor with numerous exhibits, a documentary and a monograph about the artist. His watercolors were shown in Vienna, Amsterdam, Bratislava, Brussels, Frankfurt, Chicago, and elsewhere. Even the great Pablo Picasso honored Nykyfor and his works.

Art historians estimate that almost thirty thousand of Nykyfor's watercolors are found in collections around the world. From time to time, his works are exhibited in Lviv and Kyiv, though perhaps the greatest irony remains that while most Polish intellectuals readily recall the great Nykyfor, few Ukrainian intellectuals have heard of him. It would seem that we have yet to discover him.

Alone and destitute, Nykyfor passed away quietly in 1968 and was laid to rest by strangers. His friends of Krynytsia, his Ukrainian countrymen, were away.

Summarized translation by Petro Matiaszek

This article appeared in the Ukrainian edition of *Svitovyd*, vol. 2, 1990.

UKRAINIAN, POLISH PARLIAMENTARIANS MEET

A historic Ukrainian-Polish parliamentary meeting to discuss Ukrainian-Polish relations was held near Warsaw May 4-5 reported Bohdan Nahaylo of Radio Liberty.

Among those attending from the Ukrainian side were: Ivan Drach, the leader of the Popular Movement of Ukraine for Perebudova, or Rukh, Mykhailo and Bohdan Horyn, Dmytro Pavlychko, Vyacheslav Chornovil and Myroslav Popovych.

On the Polish side were Jacek Kuron, Adam Michnik, Bronislaw Geremek, Zbigniew Bujak and Janusz Onyszkewicz.

The two main themes discussed were "The Polish Route to Democracy" and "Ukrainian-Polish Relations in the Past and Present".

The participants agreed on the need to hold a Ukrainian-Polish roundtable on "blank spots" in Ukrainian-Polish history.

INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE FAMINE OF 1933

An international conference, "The Famine of 1933 in Ukraine," will take place in Kyiv in September 1990. This will be the first time that scholars, writers, and journalists from Ukraine as well as the United States, Canada, and Europe will jointly examine the famine that devastated Ukraine in the early 1930s.

The participants in the conference will discuss such questions as the nature of genocide and famine, archival documents, eyewitness accounts, and film and photo material as historical sources. Specific topics will include the problem of grain exports, dekulakization and deportation, the connection between the famine and the simultaneous destruction of the Ukrainian intelligentsia, demographic consequences, and the treatment of the famine in historiography, literature, and film.

The conference is being organized at the initiative of Marco Carynnyk, research associate of the Chair of Ukrainian Studies at the University of Toronto. Mr. Carynnyk visited Kyiv at the invitation of the Filmmakers' Association and Writers' Union of Ukraine in late 1989. His proposal to convene the conference was adopted at a meeting of leaders of Ukrainian civic organizations in Kyiv on October 2, 1989.

ПЛЯНУЄТЬСЯ ВИДАННЯ "АТЛАСУ ГОВОРІВ ЛЕМКІВЩИНИ І НАДСЯННЯ"

КУ ООЛ в Америці радісно прийняла пропозицію Наукового Товариства ім. Шевченка зі Львова в справі спільного видання наукових творів про Лемківщину і Надсяння. Виймки з листа подаємо нижче.

Високоповажана Пані Голова!

...Науковий працівник Академії Наук України д-р Мирослав Онишкевич підготував "Атлас говорів Лемківщини і Надсяння". Перший том містить 216 чорно-білих мап та коментарі (200 сторінок), які на основі мап висвітлюють всі головні особливості українських діалектів Лемківщини і Надсяння. Цей том дає цілісне уявлення про ці діалекти як невід'ємну складову частину системи говірок української мови.

Зібрано матеріали для ще трьох томів, які дають наукову характеристику окремих аспектів лемківських та надсянських говорів. [...]

При цьому бажано опублікувати якнайшвидше перший том, який дасть багато нових наукових аргументів щодо українського характеру лемківських і надсянських говорів. ...

Він міг би бути виданий спільно Науковим товариством ім. Т. Шевченка у Львові, Науковим товариством ім. Шевченка в США і Організацією Оборони Лемківщини.

Сподіваємося, що Організація Оборони Лемківщини знайде можливість взяти участь у здійсненні цього важливого проекту. [...]

З повагою,

Ярослав Ісаєвич

Заступник Голови НТШ у Львові, директор
Інституту суспільних наук АН України

The sponsors of the conference include the Popular Movement of Ukraine (*Rukh*); the Taras Shevchenko Ukrainian Language Society; the Republic Memorial Society; the Institute of Literature at the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR; the Canadian Institute of Ukrainian Studies at the University of Alberta; and the Chair of Ukrainian Studies at the University of Toronto. The organizing committee is headed by Oles Honchar. Other members include Viacheslav Briukhovetskyi, Marco Carynnyk, Ivan Drach, Mykhailo Horyn, Volodymyr Maniak, Borys Tymoshenko, and Mykola Zhulynskyi.

The organizers expect that the participants will visit the sites connected with the famine and that film screenings and an exhibit of documents, printed materials, and photographs will be held during the conference.

ЗВЕРНЕННЯ СЕКРЕТАРІАТУ СКВУ В СПРАВІ ГОЛОДУ-ГЕНОЦИДУ В УКРАЇНІ В РОКАХ 1932-33

Дня 9-го травня 1990 р. Президент Міжнародної Комісії Розслідування Голоду в Україні в рр. 1932-33, проф. Дж. Сундберг із Штокгольму, разом із заступником президента проф. Дж. Вергувеном з Бельгії, і в товаристві представників СКВУ і його Комісії Голодового Геноциду в складі президента Ю. Шимка, В. Кирилюка, д-ра С. Яр. Кальби, і д-ра Ю. Данилова зложили в бюрі Ген. Дир. Женевського Бюра Об'єднаних Націй Дж. Мартенсона — кінцевий звіт про голод в Україні в рр. 1932-33, схвалений цією Міжнародною Комісією сімох (7) визначних міжнародних юристів. Два дні пізніше, це звідомлення офіційно передано в Штрасбургу — президентові парламенту Європейської Ради А. Б'єркові.

В цьому звіті подано, що на основі самих советських переписів населення з років 1926 і 1939, Комісія встановила, що в час голоду Україна втратила понад шість мільйонів жертв, що становить 20% населення України. В тому самому часі, і живучи серед тих самих обставин, сусіди України значно побільшили своє населення. Росіяни — на 28%, а Білоруси на 11.2%.

Відносно питання, що голод був Актом Геноциду, більшість Комісії, а зокрема професори: Вергунен, Гампфрей і Левене, вважали вповні оправданим ствердити, що всі статутіві елементи вимагані для геноциду дійсно заіснували в час голоду, хоч Конвенцію проти Геноциду схвалено щойно в 1948 році. Акт незаконности, який названо Геноцидом в цій конвенції, таким чином заіснував перед конвенцією. Одночасно більшість Комісії рішила підкреслити, що політика голоду, яку застосовано до українського народу і яка спричинила голод 1932-33 років, знехтувала всіми засадами моралі, які зобов'язують так советську, як і всяку іншу владу, за що влада Советського Союзу мусить бути якнайгостріше осуджена.

Проф. Сундберг заявив, що його заключення збігаються з дефініцією геноциду, встановленою Конвенцією проти Геноциду, зробивши лише застереження, подібно, як професори Олівер і Левассир, правно-процедуральної натури.

Голод в Україні був штучним, як ствердила Комісія, в тому розумінні, що безпосередніми його спричинниками були люди. Щобільше, Комісія встановила як факт поза дискусією, що добре знаючи трагічне положення в Україні, Советська влада затримувала доставку всякої допомоги, офіційно заперечуючи саме існування голоду в Україні. Сама логіка цих запе-

речувань, виключала одержання допомоги з міжнародних допомогових джерел, що на думку През. Сундберга доказує існування наміру злочинного винищування українців, і доказує, що цей голод був наперед запланованим актом.

У висновку Комісія прийшла до заключення, що Советські чинники свідомо вжили цей голод, щоби завершити їхню політику денаціоналізації України. І незалежно від роль, які виконували місцеві власті у переведенні в життя тих заходів, є вповні очевидним, що в основі всю відповідальність за голод в Україні несе влада Советського Союзу.

За переведення копосального процесу провірення безчисленних міжнародних доказових матеріалів, і завершення праці кінцевим звітом, що тривало понад три роки, Міжнародна Комісія заслужила собі найвище признание й подяку від всіх українських громад в країнах їх поселень, і від українського народу в Україні. Ця Міжнародна Комісія, без ніякої винагороди, працювала понад три роки під проводом Президента Проф. Дж. Сундберга зі Штокгольму і заступника Президента, Проф. Дж. Вергунена з Бельгії, що підготував кінцевий звіт, в складі таких визначних міжнародних юристів: Проф. Полк. Дж. І. А. Д. Дрейпера — колишнього британського прокурора в Нюрнберзькому Трибуналі, проф. Дж. П. Гампфрея з Канади, колишнього директора Відділення Людських Прав Об'єднаних Націй, і автора Універсальної Деклярації Людських Прав, Проф. Ж. Левассира з Франції, — колишнього члена Комісії для Ревізії Карного Права Франції, Проф. Р. Левене (мол.) з Аргентини — теперішнього Судді Найвищого Суду Аргентини, Проф. К.Т. Олівера із ЗСА — колишнього асистента Державного Секретаря й Амбасадора.

Зорганізування Міжнародної Комісії, зібрання всіх доказових матеріалів і підготовку праць і сесій Міжнародної Комісії, у безперервній праці протягом повних п'ять років, перевела Комісія СКВУ Голодового Геноциду під проводом її голови І. Білінського, його заступника В. Кирилюка й секретаря та екзекутивного директора Комісії д-ра С. Яр. Кальби, у складі таких дальших її членів: інж. М. Барабаша, д-ра В. Ю. Данилова, д-ра А. Лозинського, д-ра М. Кушпети, д-ра М. Снігуровича, д-ра Степаненка, Л. Філя і д-ра Б. А. Футає. В роках 1987-88 при цій Комісії працював Комітет Юристів під головуванням адв. І. Сопінки, тепер судді Найвищого Суду Канади, в складі 14 українських правників, в тому 5 з Канади, 5

"ТАМ, НА ЛЕМКІВЩИНІ"

Кость Павляк, хоч народився далеко від Лемківщини, в місті Бориславі, Львівської області, про землю своїх батьків не забуває. На Всеукраїнському фестивалі "Червона рута" в Чернівцях виступав в жанрі авторської пісні, акомпанюючи собі на гітарі, виконав ряд своїх пісень м.ін. "Там, на Лемківщині", яку містимо внизу. — Ред.

Кость Павляк

ТАМ, НА ЛЕМКІВЩИНІ

Як часто я бачу вві сні украдені гори,
Котрі стережуть від мене прикордонні дозори,
Я там ніколи не був, й хтозна,
чи потраплю коли,
Хоч ще півстоліття тому мої там батьки жили.

Приспів:

Там, на Лемківщині наші місця святі,
Там, на Лемківщині ще стоять наші хати,
Як ти, Лемківщино, живеш без нас в самоті,
Чи не загнили — не заржавіли хрести
На могилах дідів?

І я ночами не сплю, мов сновида який,
Я знаю: мій шлях туди не буде легкий.
Бо там, де рівняють кордони — там щастя нема,
У нас різні закони, та єднакова тюрма.

зі ЗСА і 4 — по одному від: Англії, Бельгії, Аргентини і Австралії, координатором якого був д-р Ю. Данилів. Обов'язки правних радників сповняли: проф. І.А. Гантер, з Канади, як генеральний радник Комісії, і як правні радники СКВУ: адв. І. Сопінка, в асисті адв. О. Хичій, а відтак адв. В. Лібер, всі троє з Канади. Як персонал Комісії, від початку до закінчення її акції працювали: адв. А. Єнкала, з Англії, адв. С. Вербовий і Марія Михайлович, обоє з Канади і Ляриса Барабаш-Темпел, із ЗСА.

СКВУ робитиме всі дальші заходи, щоби довести до офіційного визнання цього акту геноциду та злочину проти людства сучасними властями ССРСР, та

"ЛЕМКІВЩИНА", Ч. 2, 1990

Приспів:

Але, там на Лемківщині, наші місця святі...
Ми по світу розкидані, наче жиди,
Хто дав вам право вершити нашу долю, наші
старші брати?

Сповиті гори туманом,
Хто ж нам їх верне?
Я знаю: десь там понад Сяном
Є ті, що чекають мене...

Приспів:

Десь там на Лемківщині наші місця святі,
Там на Лемківщині ще стоять наші хати,
Як ти, Лемківщино, живеш без нас в самоті,
Чи не зогнали — не заржавіли хрести
На могилах дідів?

осудження виконавців цього акту з вимогами компенсації українському народові згідно з міжнародними нормами прийнятими для подібних випадків геноциду.

Дано в Торонто, травень 1990 р.

За Секретаріат СКВУ

Юрій Шимко
Президент

Василь Верига
Генеральний секретар

Ігнатій Білинський
Голова Комісії СКВУ
Голодового Геноциду

3 ЖИТТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

ГОЛОВА СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЛЕМКІВ, Д-Р ІВАН ГВОЗДА ВІДВІДАВ УКРАЇНУ

АКАДЕМІЯ НАУК УРСР ВИДАВАТИМЕ 5-ТОМУ ЕНЦИКЛОПЕДІЮ "ЛЕМКІВЩИНА І ЛЕМКИ"

Інститут Мистецтвознавства, Фолклору та Етнографії Академії Наук УРСР у Львові запросив проф. д-ра Івана Гвозда на конференцію "Круглого стола", присвячену питанню наукового дослідження Лемківщини і лемків, а зокрема щоб обговорити питання видання запланованої Академією Наук УРСР 5-томової Енциклопедії "Лемківщина і лемки". Конференція відбувалася від 22-25-го травня 1990 р. у Львові в приміщенні Інституту, яку відкрив і нею провадили голова Інституту д-р Олександр М. Росінський та голова редакційної колегії запланованої Енциклопедії, рівночасно голова Етнографічного музею у Львові д-р Ю.Г. Гошко.

В конференції брали участь запрошені етнографи з Польщі Павло Стефанівський і директор лемківського музею Федір Гоч, д-р Микола Мушинка з Пряшова (Чехословаччина), та чимало провідних осіб лемківської громади міста Львова та околиці, а зокрема багато представників мистецтвознавства, наукового українського світу, молодечого професійного доросту. Члени "Круглого стола" на підставі проспекту монографії "Лемківщина і лемки" дискутували питання методології, історично-наукових зв'язок деяких етнографічно-політичних і економічних концепцій Лемківщини і лемків та питання, які відносяться до українських національних меншин поза Україною, а етнографічно творять лемківськурусинську групи. Питання ті не завжди щиро і сутонауково розв'язували деякі науковці, які займалися і займаються дослідженнями лемківської тематики, а зокрема чужинці — наші сусіди. Дискутувалося теж питання наукових сил, для опрацювання поодиноких статей Енциклопедії. Окрему увагу присвячено джерелам документального матеріалу, та можливостям застосування найновіших технічних можливостей в архівно-дослідній праці, як й питанню редакційно-видавничого порядку.

В конференції брав участь доцент д-р Габіль Лешек Дзенгель, голова відділу славоністичної етнографії Ягеллонського Університету з Кракова, який підписав із Інститутом Етнографії у Львові договір, в

Учасники конференції "Круглого стола". Сидять зліва: Іван Красовський (Україна), д-р Юрій Гошко — голова редакційної колегії енциклопедії "Лемківщина і лемки" (Україна), д-р Іван Гвозда — голова СФЛемків. Стоять зліва: Федір Гоч — голова Об'єднання Лемків Польщі, Максим Маслей — голова Об'єднання Лемків Канади, Павло Стефанівський (Польща).

наслідок чого Інститут буде мати безпосередній доступ комп'ютеровою дорогою до комп'ютерів-архівів Ягеллонського Університету.

На запрошення Інституту д-р Гвозда дав доповідь для членів Інституту і запрошених львовян на тему "Зв'язок між розвитком української еміграційної спільноти в ЗСА і важливішими модернізаційними процесами в сучасній історії Америки". З подібною доповіддю виступив він на університеті Івана Франка серед професорів і кандидатів наук історичного факультету, під головуванням декана д-ра Степана А. Маркчука. Так на лекціях в Інституті як і на Університеті, чимало було поставлено цікавих питань на загоркнені проблеми в доповідях, що свідчить, що академічний світ у Львові цікавиться життям нашої діаспори. З вдячністю та на спомин присутні представники товариства "Лемківщина", члени професорського збору університету, нагородили доповідча дедикованим йому виданням Антонича, а декан вручив йому пропам'ятне видання про Університет ім. Івана Франка.

Інститут разом із провідними членами зорганізованого лемківського життя, як Петро Когут, пуб-

ліцист Іван Красовський, директор львівської фабрики паперу і мистець-маляр Дмитро І. Солинко і інші, гостили членів конференції "Круглого стола" виїздами в знані історичні місцевості, як Нагуєвичі, Збараж, Олеськів, "Шашкевичівка", музей народної архітектури та інші.

Конференція рішила, що 5-томова Енциклопедія "Лемківщина і лемки" буде видана впродовж слідуєчих 5-ти років, а відповідальним за працю над нею в США і Канаді буде д-р Гвозда.

ТОВАРИСТВО "ЛЕМКІВЩИНА" ЗІ ЛЬВОВА ВВІЙШЛО В СКЛАД СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЛЕМКІВ

В неділю, 20-го травня 1990 р. відбувся у Львові в конференційній залі Львівського науково-дослідного радіотехнічного інституту Загальний З'їзд Товариства "Лемківщина".

Понад 400 делегатів із Львівщини і Тернопільщини виповнили залу майже до вінців. Були й гості з Київщини, Харківщини, а навіть з Криму та Одеси. На залі були такі заслужені лемківські діячі як сестри Байки, диригент хорової капелі "Лемковина" Кушнір і інші.

З'їзд відбувався на дуже високому рівні, був він діловим, творчим. Вислухано звіти членів уступаючої управи, відтак їх продискутовано і проаналізовано, а нововибрану управу очолив доцент Львівського політехнічного інституту, д-р Орест Й. Чабан, колишній кандидат у народні депутати Української РСР. З'їзд рішив, що кожна округа України буде мати свою управу Товариства "Лемківщина"; округи буде координувати Рада, до якої округи виделегують своїх членів; Рада, в свою чергу, вибере свою власну управу, яка буде провадити діяльністю цілої крайової організації.

З'їзд ухвалив "Листа-Звернення до Союму Польської Народної Республіки та Сесії Верховної Ради УРСР", та ряд інших резолюцій, які мають бути вказівками діяльності управи Товариства на наступну каденцію.

Д-р І. Гвозда, як голова Світової Федерації Лемків був запрошений до президії З'їзду, а відтак виступив із привітом і закликом до співпраці "Лемківщини" на Україні в рамках Світової Федерації Лемків. Окремою резолюцією одноголосно і оплесками З'їзд одобрив включення Товариства "Лемківщина" в склад Світової Федерації Лемків. Голова "Об'єднання лемків Польщі", Федір Гоч також заявив про вступ "Об'єднання" в систему СФЛ, а представник русинів Чехословаччини, д-р Микола Мушинка обіцяв, що порушить справу вступу русинів до СФЛ на відповідному форумі русинів.

Після З'їзду відбувся концерт з участю народної хорової капелі "Лемковина" та інших ансамблів. В "лоббі" конференс-залі була зорганізована виставка творів народного мистецтва та художніх промислів мистців — членів Товариства "Лемківщина".

СФЛ У МАЙБУТНЬОМУ

В пляні діяльності Світової Федерації Лемків є:

1. координувати співпрацю всіх крайових управ лемківських організацій (США, Канади, Польщі, України);
2. допомогти іншим краєвим лемківським організаціям якнайскоріше уформитися в системі Світової Федерації Лемків (Румунія, Чехословаччина, Югославія, Аргентина, Австралія і т.д.);
3. скликати в найскорішому часі Світовий З'їзд Лемківських Краєвих Організацій, щоб накреслити спільний плян дій в світовому масштабі;
4. постаратися якнайскоріше зняти з Лемківщини і лемків анатему сталінського режиму Людової Польщі і її відновити під оглядом демографічним, економічним, культурно-релігійним і т.д., як вітальну, динамічно-творчу землю української нації в державній системі Польщі;
5. створити для осягнення цю цілей спеціальний фонд, видавати всесвітнього масштабу видання — орган, в якому могли б вимінюватися думки в справі спільних потреб всіх членів федерації;
6. зайнятися активною видавничою діяльністю з ділянки лемкознавства на базі Фундації Дослідження Лемківщини, як й сприяти всім тим, хто такою діяльністю займається;
7. сприяти культурно-релігійній, харитативній, науковій, економічній, і всякій іншій співпраці між лемківськими поселеннями по світі, та між цілою українською нацією для їхньої культурно-духової інтегрованості в ній;
8. виготовити документальний корпус в справі сталінського замаху на існування Лемківщини і лемків зі сторони деяких наших сусідів;
9. створити центральний інститут лемкознавства, зокрема на Україні, лемківський центральний музей, та лемкознавчу секцію при НТШ у Львові;
10. допомагати у виміні студентства, науковців, між всіма заінтересованими державами, культурних діячів і т.д.
11. допомагати матеріально, правно і морально всім українцям, що такої помочі конечно потребують;
12. допомагати Україні всім, що є, і може бути в диспозиції Світової Федерації Лемків, щоб її допомогти всебічно в її процесі визволення, допомогти Україні стати якнайскоріше модерною, суверенною, соборною державою.

**проф. д-р Іван Гвозда, голова
Світової Федерації Лемків**

ВІДБУВСЯ ІХ ЗАГАЛЬНИЙ З'ЇЗД ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

В неділю, 1-го квітня 1990 р. в Пластовій домівці в Торонті відбувся ІХ Загальний Звичайний З'їзд Об'єднаних Лемків Канади. З'їздом керувала президія у складі: Станко Колесар — голова та Іван Терещенко — секретар.

Після звітів голів 1-го і 2-го Відділів ОЛК, членів КУ, Товариського Суду та Контрольної Комісії вибрано Номінаційну Комісію (Теодор Колос — голова, Адам Ковалик і Юліан Пудельський — члени) а також Резолюційну Комісію (Роман Телех — голова, Іван Оленич, Іван Терещенко, Максим Маслей, Богдан Слабак — члени).

Широко були дискутовані організаційні справи Об'єднання, а саме можливість створення відділу ОЛК, справи нових стало напливаючих емігрантів так з Польщі як і з України, тощо.

На внесок Номінаційної Комісії вибрано Крайову Управу в такому складі: Максим Маслей — голова, Олег Іванусів — заступник голови, Іван Терещенко — секретар, Роман Телех — голова орг. реф., Адам Стець і Адам Ковалик — члени орг. реф., Іван Бохневич — скарбник, Павло Лопата — культ.-освітній реф., Іван Оленич — допомогівий референт, Стенко Колесар — вільний член Управи.

Контрольна Комісія: Карпій Микола — голова, Чабан Дмитро і Баюс Ярослав — члени.

Товариський суд: Баб'як Стефан — голова, Марин Микола і Пудельський Юліан — члени.

Голова новоперебраної Управи Максим Маслей, подякував за довір'я та закликав одночасно нову управу до дальшої співпраці.

Роман Телех

ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ

ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ У ТОРОНТІ, КАНАДА

В неділю, 8-го квітня 1990 р. відбулися Річні Загальні Збори 1-го Відділу Об'єднання Лемків Канади в приміщенні Пластової домівки на Блур вул. 2199 Торонто Онт. Канада. Зборами керувала Президія у складі: Павло Лопата — голова, інж. М. Маслей — секретар,

Відчитано і прийнято протокол з попередніх Загальних Зборів. Касир Д. Чабан, звітував про стан каси; загальний звіт про працю Відділу склав голова відділу Т. Колос, за Контрольну Комісію звітував І. Бохневич. Після звітів відбулась дискусія над звітами. На пропозицію Контрольної Комісії уділено абсолюторію уступаючій Управі.

На внесок Номінаційної Комісії нову Управу вибрано в такому складі: Теодор Колос — голова, Роман Телех — заступник голови, Стефан Король — секретар, Дмитро Чабан — касир, Адам Стець — голова культ. осв. референтури, Роман Маслей — член, Василь Круцько — голова організаційної реф., Іван Стець і Теодор Пишняк.

Контрольна Комісія: Стефан Баб'як — голова, Ярослав Баюс і Микола Цюмкало — члени.

Товариський Суд: Еміль Баюс — голова, Юліан Пудельський і Оля Бискош — члени.

Представник до КУК — Микола Марин, до ССУК — Роман Телех.

Переобраний голова Відділу Теодор Колос подякував членам за довір'я, і закликав усіх до дальшої співпраці.

Т. Колос

І-Й ВІДДІЛ ООЛ В НЬЮ-ЙОРК

Загальні Річні Збори 1-го Відділу ООЛ в Нью-Йорку відбулися в неділю 1-го квітня 1990 року в Домі Українського Спортивного Клубу. Збори відкрив голова Відділу — Теодор Малиняк. У вступному слові він привітав членів відділу і гостей, котрі прибули на наші сходи, а саме: голову КУ — Марійку Дупляк з чоловіком, голову 7-го Відділу в Джерзі Сіті — Івана Гресь, голову 3-го Відділу ООЛ в Пассейку — Василя Гаргая, голову 5-го Відділу ООЛ в Ірвінгтоні — Володимира Кікту і члена 2-го Відділу ООЛ в Йонкерсі — Корнелю Баб'яка.

Після привітів, зборами вела президія у складі: Микола Грицьков'ян — голова і Марійка Павелчак — секретар. До почесної президії попрошено голову КУ — Марійку Дупляк і проф. Петра Г'оя.

Голова Президії — Микола Грицьков'ян подякував всім за довір'я і сказав, що президія буде старатися провести загальні збори в дружній атмосфері. Відтак він прочитав порядок нарад, котрий був прийнятий одноголосно. Після обширних звітів членів Управи Відділу, дискусії над ними та звітом Контрольної Комісії, на внесок номінаційної комісії вибрано управу в складі: Теодор Малиняк — голова, Василь Скомський — заст. голови, Марійка Павелчак — секретар, Анна Павелчак — скарбник, Леся Г'ой — культурно-освітній референт, Стефан Малиняк — допомогівий референт, Андрій Тилявський — організаційний референт.

Контрольна Комісія: Петро Гарайда — голова,

Михайло Волошин і Петро Патріак — члени.

Вільні члени управи — Іван Кадиляк, Теодор Скомський, Теодор Павелчак.

Новообраній Управі привіти склала голова КУ і всі запрошені гості.

Дуже радісною точкою Зборів було прийняття нових членів, тобто: Еву Косаревиц, Теодора Кишеня, Івана Граничного.

Збори закрито відспіванням українського національного гимну, а відтак ще довго присутні обмінювалися думками при перекусці, яку приготували наші пані.

М. Павелчак

5-Й ВІДДІЛ ООЛ, ІРВІНГТОН, Н.ДЖ.

В суботу, 28-го квітня 1990 р. 5-ий Відділ Організації Оборони Лемківщини в Ірвінгтоні, Н.Дж., в приміщенні Українського Народного Дому, відбув Загальні Річні Збори.

Збори відкрив голова Відділу Володимир Кікта, а молитву провів о. Юрій Малик з церкви св. Івана Хрестителя з Ньюарку.

На вступному слові голова привітав присутніх на зборах о. Юрія Малика, голову Крайової Управи ООЛ Марійку Дупляк, організаційного реф. Крайової Управи ООЛ Корнила Баб'яка, представників місцевих організацій: УККА, ООЧСУ, СУМ, Товариства Українських Інженерів Нью Джерзі, ОЖ ОЧСУ, представника кредитівки Ньюарку та голови сусідніх Відділів ООЛ з Пассейку, Нью-Йорку і Джерзі Ситі, гостей і членів ООЛ в Ірвінгтоні та гостей з далекої Австралії інж. Тараса Бугіра.

На внесок Теодора Полянського до Президії вибрано: Корнило Баб'як — голова, Василь Гаргай — заступник, Анна Войтович — секретар, а почесним членом — голову Крайової Управи ООЛ Марійку Дупляк, о. Юрія Малика, інж. Тараса Бугіра.

Після вступного слова, та прийняття денного порядку нарад однохвилинною мовчанкою в першу річницю смерті вшановано пам'ять бувшого голови 5-го Відділу св.п. Любомира П'єха.

Протокол з останніх Загальних Зборів відчитала секретарка Анна Войтович.

Першим звітував голова В. Кікта, якого звіт віддзеркалював працю 5-го Відділу протягом року 1989 в усіх його ділянках.

Звітували теж: скарбник Іван Копина, допомогий референт Михайло Цюк, організаційний референт Іван Нищіт.

За Контрольну Комісію звітував Іван Нищіт.

Після звітів членів управи і дискусії, на внесок Номінаційної Комісії вибрано управу в складі: Володимир Кікта — голова, Теодор Полянський —

Заходами Відділів ООЛ
**Пассейк, Елізабет, Ньюарк-Ірвінгтон, Джерзі Ситі,
Нью-Йорк та Йонкерс**

відбудеться

Спільний Фестин-Пікнік

в неділю, 16-го серпня, 1990 р.
початок год. 12-та дня
в Українському Культурному Центрі

**Davidson Ave.
South Bound Brook, N.J.**

(посіпність Української Автокефальної Православної
Церкви св. Андрія)

В програмі: мистецька частина, виграшки
та забава при звуках оркестри

«ЖУРАВЛІ»

Запрошуємо всіх!

заступник голови, Анна Войтович — секретарка, Іван Копина — скарбник, Марійка Вітяк — заступник скарбника, Іван Нищіт — організаційний реф., Михайло Цюк і Стефанія Ільчишин допомогові реф., Іван Лисак — культ. освітний реф., Іван Сорока — господарчий реф., Юлія Гривна і Емілія Нищіт — імпрезові реф.

Вільні члени: Оршуля Сорока, Марія Копина, А. П'єх, Стефанія Шопя, Андрій Г'бур.

Контрольна Комісія: Михайло Дзіман — голова, Михайло Ільчишин і Мирослав Гривна — члени.

Новообраній управі привіти склали: від місцевого Відділу УККА — Михайло Дзімань; від 1-го Відділу ООЛ — Теодор Милиняк, від 2-го Відділу ООЛ — Корнило Баб'як, від 3-го Відділу ООЛ — Василь Гаргай, від 7-го Відділу ООЛ — Іван Гресь. Від місцевого ООЧСУ — Нестор Басняк, від Товариства Українських Інженерів — Іван Хамуляк, від осередку СУМ — Михайло Шпигульський, від ОЖ ОЧСУ — Іванна Кононів, отець Юрій Малик — від парохії церкви св. Івана Хрестителя, гість з далекої Австралії інж. Тарас Бугір зложив привіт від осередку СУМ і від себе особисто; від дирекції Кредитівки в Ньюарку — Володимир Кобилянський.

НА ДОПОМОГОВИЙ ФОНД ПРИ КУ ООЛ до 30-го червня 1990 р. вплинуло:

Українська Фед. Кредитова Кооператива

"Самопоміч", Пассейк, Н.Дж.	500.00 дол.
8-ий Відділ ООЛ, Чикаго, Ілл.	500.00 дол.
5-ий Відділ ООЛ, Ірвінгтон, Н.Дж.	250.00 дол.
7-ий Відділ ООЛ, Джерзі Ситі, Н.Дж.	250.00 дол.
3-й Відділ ООЛ, Пассейк, Н.Дж.	250.00 дол.
42-ий Відділ Укр. Народнього Союзу, Пассейк, Н.Дж.	250.00 дол.
Т-во "Самопоміч", Пассейк, Н.Дж.	100.00 дол.
Іван Копина, Юніон, Н.Дж.	20.00 дол.
Збірка — Пассейк, Н.Дж. (список жертводавців див. нижче)	220.00 дол.

ЗБІРКА НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТАМ УКРАЇНСЬКО- ГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЛІЦЕЮ В ЛІГНИЦІ, ПОЛЬЩА.

25.00 дол.: М. Кош
по 20.00 дол.: Ст. Косцюлек, І. Хомко, Ю. Котляр, В. Марущак
15.00 дол.: Ст. Задорожний
по 10.00 дол.: А. Котляр, І. Марущак, Р. Гала- бурда, О. Солтис, Й. Кібала, І. Беван, М. Коцюрка, І. Зельонка
по 5.00 дол.: В. Оліярник, П. Котляр-Паславська, Е. Романюк, В. Мочула. Збірщик: Василь Гаргай

Слово і привіт від Крайової Управи ООЛ виголо-
сила Марійка Дупляк, яка накреслила напрям праці
КУ ООЛ на наступні роки, та поділилась інформація-
ми про зміни, які відбуваються в Україні і Польщі.
Закликала всіх українців уроджених на Лемківщині
взяти участь у зустрічі, яка відбудеться 23-24-го
червня в Трою, стейту Нью-Йорк.

Нововибраний голова 5-го Відділу, подякував
всім за довір'я та за участь в нарадах, а відтак закін-
чено наради молитвою — піснею "Христос Воскрес".

Голова В. Кікта подякував всім за присутність і
запросив на перекуску і каву, яку приготували пані
Е. Нищит, Ю. Гривна, С. Шопа і О. Сорока.

В. Кікта

8-ий Відділ ООЛ, ЧІКАГО, ІЛЛ.

Річні Загальні Збори 8-го Відділу ООЛ в Чикаго
відбулися 6-го травня 1990 року в Домі СУМ при ву-
лиці 2457 Вест Чикаго Евно.

Збори відкрив голова Відділу Петро Бухвак, ві-
таючи присутніх членів і гостей. Зборами керувала
президія в складі: Люба Євусяк — голова, Михайло
Бискош — секретар і Михайло Воробель — член.

Перша звітувала Люба Євусяк — скарбник, яка

ВІД НАС ЗАЛЕЖАТИМЕ ІСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ЛІГНИЦІ!

З огляду на велику економічну кризу у
Польщі, заіснувала небезпека ліквідації гурто-
житку української шкільної молоді при IV-му
Загальноосвітньому Ліцею в Лігниці, а з тим
замкнення цієї надзвичайно важливої виховно-
освітньої української школи.

Значна частина учнів не є спроможною за-
платити за все зростаючі кошти утримання в
гуртожитку.

Тому звертаємося до всіх людей доброї во-
лі, своїми датками допомогти нам підтримати
цей так важний центр українства в Польщі, бо
від усіх нас залежатиме його доля, його май-
бутнє!

По жертви слід слати на адресу Крайової
Управи:

**Org. for Defense of Lemkivshchyna
P.O. Box 7
Clifton, N.J. 07011-0007**

з зазначенням "Лігниця".

**Екзекутива КУ ООЛ
в Америці**

прочитала дуже обширний фінансовий звіт з діяль-
ности нашого Відділу. Далі звітували: Михайло Бис-
кош — секретар, зі своєї ділянки праці, а опісля Іван
Бискош — голова Контрольної Комісії.

За цілий Відділ звітував Петро Бухвак — голова,
котрий сказав, що по мимо певних труднощів
відносно декотрих членів Відділу, які з незрозумілих
причин стали менш активними, все ж такі решта
працювала дуже активно, за що належить їм велике
признання. Рівночасно закликав всіх до співпраці
для добра нашої організації.

На внесок Номінаційної Комісії, нову управу
вибрано в мало зміненим складі а саме: Петро Бух-
вак — голова, Ярослав Кравчишин — заступник
голови, Михайло Бискош — секретар, Юрко Хил'як —
скарбник, Богдан Бухвак — культ. освіт., Василь
Євусяк — організаційний реф., Семен Шкірпан —
суспільна опіка, Леся Чурма і Стефан Бискош —
члени.

Контрольна Комісія: Іван Бискош — голова,
Люба Євусяк і Роман Бискош — члени.

Товариський Суд: Нестор Троян — голова,
Ткачик Василь і Іван Кравців — члени.

На закінчення переобраний голова Петро Бух-

вак, подякував членам за довір'я і численну участь, а відтак на закінчення відспівано "Ще не вмерла Україна".

Михайло Бискош, секретар

22-ий Відділ ООЛ, СИРАКЮЗИ, Н.Й.

Загальні Збори членів Відділу ООЛ відбулися дня 28-го квітня 1990 р.

Після відкриття, звітів уступаючої управи, контрольної комісії і уділення абсолюторії уступаючій управі, вибрано нову управу:

Василь Майкович — голова, Михайло Якім — заст. голови, Анастасія Майкович — секретар, Михайло Якім — касієр, Павло Майкович, Галя Дупляк, Теодор Валуєв — члени управи.

Контрольна комісія: проф. д-р Іван Гвозда — голова, Андрій Гіряк і Катерина Майкович — члени.

А. Майкович
секретар

Закінчення зі стор. 15: "ЛЮДИ ПІД ОСОБЛИВИМ..."

що в'язні "мимо одержування нормального харчування, передбаченого нормами Департаменту тюремництва й таборів, то є 2400 калорій, їдять сурову бараню, не обмиті буряки, моркву, в які то продукти заосматрюються, будучи вжитими при виладунку вагонів". Признав одначе, що "українці в більшості випадків позбавлені білля й убрань, а ті, що вони мають є в так оплаканому стані, що й не можуть опустити бараку".

Померших в'язнів загрибувано в поблизькому лісі в безіменних могилах. Їхні родини ніколи не були повідомлені про дату і причину смерті. Таборовий цвинтар, на якому спочивають ближніми й Богом забуті тлінні останки замордованих в'язнів, сьогодні поростає сороклітній сосновий ліс.

Українці, які пережили кошмар Явожна і по роках мали досить відваги, щоб влітнутись о відшкодування за втрачене здоров'я, за невільничу працю в копальнях і таборових варстатах, незмінно довідується, що такого табору в Людовій Польщі ніколи не було.

(З польської мови переклав Іван Лико)

23-ий Відділ ООЛ, АУБУРН, Н.Й.

Загальні Річні Збори 23-го Відділу ООЛ в Аубурні відбулися 28-го січня 1990 року.

Збори відкрив голова Дмитро Голяк, відтак збори вела президія в складі: Іван Попівчак — голова, Анна Глива — секретар. Після звітів членів управи та Контрольної Комісії приступлено до вибору нової управи, до якої ввійшли: Михайло Халупа — голова, Іван Боцонь — заст. голови, Ольга Халупа — секретар, Дмитро Перон — скарбник, Дмитро Голяк — організац. реф., Степан Бабяк — культ.осв. реф.

Контрольна Комісія: Іван Попівчак — голова, Анна Глива і Стефан Лепак — члени.

Вільні члени: Василь Лепак, Теодор Окаль, Василь Глива і Стефан Ротко.

Збори закрав голова Михайло Халупа, і закликав членів до кращої праці на майбутнє.

Ольга Халупа
секретар

КОЛЯДА — 8-ий Відділ ООЛ — ЧІКАГО, ІЛЛ.

150.00 дол.: Каса "Самопоміч"

75.00 дол.: Пекарня — Анна, Люба і Василь Євусяк
по 50.00 дол.: Ресторан "Галаянс", А. і Ю. Хилляк, В. Кравчишин, Г. Чомко, Н.Н., Ukrainian Corp. Agency, І. Кніт, Й. Гавел, М. і О. Полівко

40.00 дол.: Т. Кікцьо

30.00 дол.: О. Бурдяк

25.00 дол.: С. Шкирпан

по 20.00 дол.: Я. Перун, М. Бискош, Б. Бухвак, В. Ткачук, В. Федунішин, Укр. ресторан — Сахаревич, М. Чурепа, П. Тхорик, Д. Гулич, Й. Шиманчик, М. Воробель, І. Жеребний

15.00 дол.: Б. Грохоля

по 10.00 дол.: Е. Вербовський, Український Американський Клуб, А. і В. Кукуруза, Адріян і Іра

4.00 дол.: Оріся

3.00 дол.: З. Стахура

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ...

До 1-го Відділу ООЛ в Нью-Йорку:

...Пересилаю чека за збірник "Лемківщина, — земля — люди — історія — культура". Складаю Вам признання за видання того збірника, бо як я відвідував нашу Лемківщину останні два рази, виглядає, що мабуть тільки це залишиться для майбутніх поколінь, що ми тут збережемо, видамо друком...

Іван Радь
Балтіmore, МД

*Видання цього числа "Лемківщини" спонзорує
1-ий Відділ ООЛ в Нью-Йорку*

Return to "LEMKIVSHCHYNA"

P.O. Box 7,
Clifton, NJ 07011

NON-PROFIT ORG.

Digitally signed by <http://lemko.org>
DN: cn=<http://lemko.org>, o=Walter
Maksimovich, ou, email=walter@lemko.
org, c=US

Date: 2009.12.26 01:07:58 -05'00'

<http://lemko.org>

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ..	40.00 дол.
АННАЛИ ч. 1	10.00 дол.
(матеріали про Лемківщину)	
АННАЛИ ч. 2	10.00 дол.
(матеріали про Лемківщину)	
АННАЛИ ч. 3	15.00 дол.
АННАЛИ ч. 4	15.00 дол.
ТВОРИ — Богдана Ігоря Антонича	10.00 дол.
(на вичерпання)	
Журнал "ЛЕМКІВЩИНА" — річна передплата	10.00 дол.
"ЗА СЯН" — Іван Филипчак	5.00 дол.
СВЯТА РІДНА ЗЕМЛЯ — Юліян Бескид	5.00 дол.

Замовляти на адресу:

THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION, INC.
P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011

Published by **THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION, Inc.**
P.O. Box 7 Clifton, New Jersey 07011 USA